

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет – *Економіки бізнесу і контролю*
Кафедра – *Обліку та аудиту*
Ступінь вищої освіти – *другий (магістр)*
Спеціальність – *071 «Облік і оподаткування»*
Освітня програма – *«Облік і аудит»*

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**на тему: «Організація і методика обліку і внутрішнього аудиту
розрахунків з покупцями та замовниками
підприємства (на прикладі ТОВ «Вознесенський коньячний
завод»)»**

ШИФР КРМ.ОтаА.1.929-03.2.11

Здобувач: _____ **Беспалько О.В.**

Керівник: _____ **к.е.н., доц. Антонюк О.П.**

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від "12" грудня 2023 р., протокол № 7.

Завідувач кафедри

обліку та аудиту _____ Валерій НЕМЧЕНКО

Одеса – 2023 р.

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ
І МЕНЕДЖМЕНТУ ім. Г.Е. Вейнштейна

Факультет – Економіки бізнесу і контролю
Кафедра – Обліку та аудиту
Ступінь вищої освіти – другий (магістр)
Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма – «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Зав. кафедри обліку та аудиту

« ____ » _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
здобувачки

Олени БЕСПАЛЬКО

1. Тема роботи: «Організація і методика обліку і внутрішнього аудиту підприємства (на прикладі ТОВ «Вознесенський коньячний завод»)»

Затверджена наказом від 01 грудня 2022 р. наказ № 929-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи 8 грудня 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: Звітні дані про діяльність підприємства за 2020-2021р.р.

4. Зміст кваліфікаційної роботи магістра: Теоретико-методичні основи обліку і внутрішнього аудиту розрахунків з покупцями та замовниками підприємства. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства за 2020-2021 роки. Особливості організації обліку, фінансового обліку і внутрішнього аудиту розр ахунківз покупцями та замовниками підприємства. Висновки та пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) таблиць – 22, рисунків – 5.

Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи,
що стосуються їх:

Розділ	Консультант (вчене звання, П.І. п-Б)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

6. Дата видачі завдання **14 серпня 2023 р.**

Керівник _____ Антонюк О.П.

Завдання прийняв до виконання _____ Беспалько О.В.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної магістерської роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. <i>Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи</i>	12.08.23 - 20.09.23	
2. <i>Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства</i>	21.09.23 - 21.10.23	
3. <i>Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві та практичні аспекти обліку і внутрішнього аудиту за напрямом кваліфікаційної роботи на ньому</i>	22.10.23 - 28.11.23	
4. <i>Оформлення кваліфікаційної роботи</i>	29.11.23 - 8.12.23	

Здобувач-магістр _____ Беспалько О.В.

Керівник роботи _____ Антонюк О.П.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ. Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувач-магістр _____ Беспалько О.В.

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на тему: «Організація і методика обліку і внутрішнього аудиту розрахунків з покупцями та замовниками підприємства (на прикладі ТОВ «Вознесенський коньячний завод»)»

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення теоретико-методичних питань сутності та класифікації розрахунків з покупцями та замовниками підприємства, особливостей їх бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту в діяльності підприємства відповідно до законодавчих і нормативних актів, практичних особливостей його функціонування на прикладі ТОВ «Вознесенський коньячний завод», пошук шляхів вдосконалення на підприємстві.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Перший розділ присвячений теоретико-методичній основі фінансового і управлінського обліку розрахунків з покупцями та замовниками підприємства, методики їх внутрішнього аудиту, дослідженню підходів до визначення сутності та класифікації, як елемента дебіторської заборгованості підприємства відповідно до НП(С)БО. Наведена кореспонденція рахунків. У другому розділі представлений фінансово-економічний аналіз діяльності ТОВ «Вознесенський коньячний завод», проведено аналіз техніко-економічних показників даного підприємства за два роки. У третьому розділі роботи розглядаються особливості організації обліку ТОВ «Вознесенський коньячний завод», фінансовий облік розрахунків з покупцями та замовниками підприємства, проведено внутрішній аудит на підприємстві, складено аудиторський висновок внутрішнього аудитора. У висновках та пропозиціях до кваліфікаційної роботи сформульовані рекомендації з удосконалення бухгалтерського обліку і внутрішнього аудиту розрахунків з покупцями та замовниками підприємства.

Кваліфікаційна робота містить:

текстової частини	– 84 с.
таблиць	– 22
рисуноків	– 5
додатків	– 3

ЗМІСТ

	с.
ВСТУП.....	7
1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	7
1.1. Аналіз підходів до визначення сутності та класифікація дебіторської заборгованості підприємства.....	10
1.2. Аспекти організації бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками підприємства.....	10
1.2.1. Документальний облік розрахунків з покупцями та замовниками.....	18
1.2.2. Фінансовий облік розрахунків з покупцями та замовниками.....	18
1.2.3. Управлінський облік розрахунків з покупцями та замовниками.....	25
1.3. Методика внутрішнього аудиту розрахунків за з покупцями та замовниками підприємства.....	34
Висновки до першого розділу.....	40
2. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД».....	44
2.1. Техніко-економічна характеристика підприємства.....	44
2.2. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства.....	48
2.3. Аналіз фінансового стану підприємства	51
Висновки до другого розділу.....	60
3. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ В ТОВ «ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД».....	62
3.1. Організація бухгалтерського обліку та особливості обліку розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві.....	62
3.2. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства.....	72
3.3. Аудиторський висновок про достовірність обліку розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві	75

Висновки до третього розділу.....	77
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Актуальність теми. Перехід до ринкової економіки вимагає від підприємств зростання рентабельності виробництва, конкурентоспроможності продукції, тобто підвищення ефективності господарювання на базі впровадження досягнень науково-технічного прогресу та ефективних форм управління підприємством, що сприяє розвитку економіки держави в цілому. Важлива роль у розв'язанні цієї задачі належить бухгалтерському обліку і внутрішньому контролю – аудиту, який проводиться на різних рівнях управління: рівні підприємств, організацій, об'єднань та органів державної влади.

Проблема розрахунків з покупцями та замовниками є однією з ключових в обліку діяльності підприємства. Більшість економічних досліджень безпосередньо або побічно пов'язані з цією проблемою, тому що для її успішного її вирішення важливим є обґрунтований вибір показників, що повною мірою відображають сутність дебіторської заборгованості, та дозволяють об'єктивно оцінити її рівень, потребують якісної організації її обліку та внутрішнього аудиту, як інструменту внутрішнього контролю. Багато вчених вважають вирішення даної проблеми одним із важливих завдань фінансової стратегії підприємств. Аналіз останніх публікацій управління дебіторською заборгованістю, організацією їх бухгалтерського обліку та аудиту свідчить про необхідність дослідження даної проблеми, яку досліджували такі вчені: Атамас П.Й., Антонюк О., Білик М., Бланк І., Бутинць Ф., Бурлака С., Грабовецький Б., Голов С., Давидюк Т., Дубровська С., Загородній А., Кіндрацька Г., Крамаренко Г., Кулаковська Л., Купріна Н., Литвин Б., Лишиленко О., Мец В., Мних Є., Момот Т., Нападовська Л., Савчук В., Ступницька Т., Остап'юк Н., Осадчий Ю., Піча Ю., Черниш С., Шеремет О., Цал-Цалко Ю., Якименко В. та ін. Все вище перелічене обґрунтовує актуальність обраного напрямку дослідження в кваліфікаційної роботі.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є вивчення теоретико-методичних питань сутності та класифікації розрахунків з покупцями та замовниками підприємства, особливостей їх бухгалтерського обліку та внутрішньо-

го аудиту в діяльності підприємства відповідно до законодавчих і нормативних актів, практичних особливостей його функціонування на прикладі ТОВ «Вознесенський коньячний завод», пошук шляхів вдосконалення на підприємстві.

Досягнення поставленої мети поставлені для вирішення такі завдання:

- дослідити визначення сутності економічної категорії «дебіторська заборгованість» та підходів до її класифікації;
- провести дослідження теоретико-методичних аспектів фінансового і управлінського обліку розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві;
- дослідити методику проведення внутрішнього аудиту розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві;
- провести фінансово-економічний аналіз діяльності ТОВ «Вознесенський коньячний завод», виявити тенденції та закономірності зміни показників;
- дослідити особливості організації бухгалтерського обліку та обліку розрахунків з покупцями та замовниками в ТОВ «Вознесенський коньячний завод»;
- провести внутрішній аудит розрахунків з покупцями та замовниками в ТОВ «Вознесенський коньячний завод».
- проаналізувати стан і динаміку дебіторської заборгованості в ТОВ «Вознесенський коньячний завод»;
- розробити напрями удосконалення бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту розрахунків з покупцями та замовниками в ТОВ «Вознесенський коньячний завод».

Об'єктом дослідження дипломної роботи є розрахунки з покупцями та замовниками підприємства, а *предметом дослідження* – облік і внутрішній аудит розрахунків з покупцями та замовниками підприємства.

Для досягнення поставленої мети були використані сучасні методи дослідження, зокрема, аналізу і синтезу – це деталізація об'єкта на окремі складові при проведенні аналізу та аудиту; порівняння – це зіставлення даних підприємства для характеристики його показників, дослідження організації бухгалтерського обліку, фінансово-економічного аналізу та внутрішнього аудиту; класифікації – при дослідженні підходів до визначення ознак класифікації дебіторської заборгованості під-

приємства, аспектів методики аудиту; конкретизації – для достовірного отримання даних для дослідження бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві і проведення їх внутрішнього аудиту; середніх і відносних величин, горизонтального і вертикального аналізу – для проведення фінансово-економічного аналізу підприємства; графічний – для наведення результатів дослідження в кваліфікаційній роботі.

Наукова новизна одержаних результатів в даній класифікаційній роботі полягає в розробці напрямів удосконалення фінансового та управлінського обліку та внутрішнього аудиту розрахунків з покупцями та замовниками в ТОВ «Вознесенський коньячний завод» та застосування на ньому результатів дослідження, що підтверджує й практичне значення проведених досліджень.

Публікації. За темою кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 1 тези [36] у збірнику наукових праць (у співавторстві) та пройшли апробацію на на XI Міжнародної науково-практичної конференції 17-18 жовтня 2023 року «Особливості аналізу доходів діяльності підприємств харчової промисловості в сучасних умовах», в ОНТУ (м. Одеса).

Загальна структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи становить 84 стор., містить 22 таблиць, 5 рисунків, 3 додатка, список використаних джерел з 51 найменування на 4,5 стор.

1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Аналіз підходів до визначення сутності та класифікації дебіторської заборгованості підприємства

В умовах фінансово-економічної, політичної кризи, або війни, виникають ситуації, коли з тих або інших причин підприємство не може стягнути борги зі своїх контрагентів, що пов'язане з низькою платоспроможністю та викликає ріст значних обсягів дебіторської заборгованості, яка в свою чергу веде до погіршення фінансового стану підприємства, позбавляє його інвестиційної привабливості, а інколи призводить до банкрутства. В таких умовах проблема ефективного управління дебіторською заборгованістю виходить на перший план. При цьому необхідним етапом розроблення стратегії управління дебіторською заборгованістю є дослідження сутності такого поняття як «дебіторська заборгованість», виявлення його особливостей та закономірностей з метою використання набутих знань при розробці стратегії.

Велика кількість науковців вважають вирішення даної проблеми одним із важливих завдань фінансової стратегії підприємств. Аналіз останніх публікацій в сфері управління дебіторською заборгованістю свідчить про достатню розробленість даної проблеми:

– П.Й. Атамас, Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, НМ. Купріна, О.В. Лишиленко, Т.М. Ступницька та інші вчені розкривають проблемні питання сутності поняття «дебіторська заборгованість», особливостей їх бухгалтерського обліку [13, 15, 19, 24, 36, 40,45-46];

– інші вчені розкривають проблемні питання аудиту розрахунків з покупцями та замовниками, дебіторами, методики їх проведення [14, 35, 36], особливості їх економічного аналізу – [11, 12, 30- 36, 37,41-42,48,50];

– М.Д. Білик ,О.Г. Лищенко, І.А. Бланк, М.Д. Білик, С.Ф. Голов, Є.В. Дубровська, Л.О. Ліголенко, Л.В. Нападовська, Л.М. Чернелевський та інші вчені

та практики увагу аналізу і правлінню дебіторської заборгованості та його важливого елементу – товарної дебіторської заборгованості по розрахунках з покупцями та , в тому числі проблеми управління дебіторською заборгованістю в умовах фінансової кризи [17].

Незважаючи на велику кількість публікацій, присвячених вивченню сутності поняття «дебіторська заборгованість», дане поняття настільки комплексне, що і в даний час не існує єдиного підходу до його визначення.

Так, автори [14] дають визначення заборгованості як «сумі фінансових зобов'язань чи грошового боргу, яке підлягає погашенню». На їх думку, борг – це «грошова сума, взята в позичку на певний термін і на певних умовах», але поняття боргу є вужчим, на нашу думку, ніж поняття зобов'язання покупців та замовників або інших дебіторів.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності визначаються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» зі змінами [7]. Крім того, при відображенні в обліку та фінансовій звітності дебіторської заборгованості необхідно враховувати вимоги інших П(С)БО: НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 14 «Оренда», П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств», П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», П(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін», а також Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

Відповідно до П(С)БО 10 «дебіторська заборгованість» визначається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод і її сума може бути достовірно визначена». Дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову і поточну. Дебіторська заборгованість у бухгалтерському обліку класифікується в залежності від: термінів її погашення, ймовірності її погашення, оцінки відображення її в балансі [7].

З метою складання фінансової звітності дебіторська заборгованість класифікується за такими ознаками [7]:

– зв'язком з нормальним операційним циклом (нормальний операційний цикл – проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності та отримання коштів від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг);

– терміном погашення;

– об'єктами, щодо яких виникли зобов'язання дебіторів;

– своєчасністю оплати боржником дебіторської заборгованості.

За першими двома ознаками виділяють довгострокову та поточну дебіторську заборгованість (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Класифікація дебіторської заборгованості*

Види дебіторської заборгованості			
Поточна дебіторська заборгованість		Довгострокова дебіторська заборгованість	
Заборгованість, пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг		Заборгованість, що не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг	
Заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	Заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги забезпечені векселями	Заборгованість за виданими авансами	Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду
		Заборгованість за розрахунки з бюджетом	
		Заборгованість з нарахованих доходів	Заборгованість, забезпечена довгостроковими векселями
		Заборгованість із внутрішніх розрахунків	
		Інша поточна заборгованість	Інша довгострокова заборгованість
Заборгованість, за якою термін оплати ще не настав	Заборгованість не оплачена у встановлений термін	Заборгованість, за якою минув строк позовної давності	

*складено на основі джерел [15, 17, 27, 30]

Довгострокова дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після 12 місяців з дати балансу. Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визначається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та оцінюється за первісною вартістю. У разі відстрочення платежу за продукцію, товари, роботи, послуги з

утворенням від цього різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою грошових коштів та /або їх еквівалентів, що підлягають отриманню за продукцію, товари, роботи, послуги, така різниця визначається дебіторською заборгованістю за нарахованими доходами (процентами) у періоді її нарахування [19].

Критерієм класифікації заборгованості на поточну і довгострокову є операційний цикл. Операційний цикл – це проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності і отриманням коштів від реалізації виготовленої з них продукції або товарів та послуг (відповідно до НП(С)БО 1). Крім того, термін «операційна діяльність» визначається як основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною або фінансовою діяльністю. Довгострокова дебіторська заборгованість виникає при здійсненні інвестиційної, фінансової діяльності, а також внаслідок надзвичайних подій [3].

Дебіторська заборгованість також класифікується за об'єктами щодо яких вона виникла. Згідно з цим виділяють такі види дебіторської заборгованості [15]:

- заборгованість орендаря за фінансовою орендою, яка відображається в балансі орендодавця;
- заборгованість забезпечена вексями;
- надані позики;
- дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги;
- дебіторська заборгованість за розрахунками (з бюджетом, за виданими авансами, з нарахованих доходів, із внутрішніх розрахунків);
- інша дебіторська заборгованість.

Залежно від своєчасності погашення дебіторська заборгованість поділяється на [17]:

- дебіторську заборгованість, строк оплати якої не настав (строкова дебіторська заборгованість);
- дебіторська заборгованість не сплачена в строк (прострочена). В тому числі:

- сумнівна дебіторська заборгованість;
- безнадійна дебіторська заборгованість.

Сумнівний борг – поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги щодо якої існує невпевненість її погашення боржником. Безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності [40].

Класифікація дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги за строками непогашення використовується при обчисленні резерву сумнівних боргів та розкривається у примітках до фінансової звітності [19].

Можна виділити ще два особливі види дебіторської заборгованості [19]:

- відстрочені податкові активи – сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню у наступних періодах і виникає у випадку, коли обліковий прибуток менший за податковий прибуток. Відстрочені податкові активи відображаються в Балансі у складі довгострокової дебіторської заборгованості. Методологічні засади відображення в обліку відстрочених податкових активів регламентуються П(С)БО 17 «Податок на прибуток»;

- витрати майбутніх періодів – витрати, здійснені у звітному періоді, але які будуть визнані витратами у Звіті про фінансові результати у майбутніх звітних періодах згідно з принципом відповідності доходів та витрат. Такі витрати тимчасово відображаються в окремому розділі Балансу. До витрат майбутніх періодів відносяться витрати, пов'язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості; з освоєнням нових виробництв та агрегатів; сплачені авансом орендні платежі; оплата страхового поліса. Класифікація дебіторської заборгованості відповідно до П(С)БО 10 наведено у табл. Додатку А.

Для накопичення інформації про дебіторську заборгованість та відображення операцій по ній у Плані рахунків передбачені рахунки класу 1 «Необоротні активи» та класу 3 «Кошти, розрахункові та інші активи». Ці рахунки об'єднуються у відповідні статті, які відображаються у Балансі за встановленою

НП(С)БО 1 формою [3,4]. Таким чином, облік дебіторської заборгованості в Україні регулюється чітко визначеним нормативом – П(С)БО 10 [7].

Дослідження показало, що зобов'язання у бухгалтерському обліку визначається як оформлені договором цивільно-правові відносини, в силу яких одна сторона зобов'язана здійснити на користь іншої сторони певні дії або утриматись від певних дій, та як сума коштів, яка повинна бути сплачена на певну дату в майбутньому, або існуючі (завдяки минулим операціям чи подіям) зобов'язання підприємства щодо передачі певних активів чи надання послуг іншому підприємству у майбутньому. Зобов'язання існує тільки тоді, коли йому відповідає нормативно-правовий документ. Тобто, зобов'язання – це виконання певних дій або, навпаки, утримання від дій. Слід зазначити, що Білик М.Д. також розрізняє поняття «зобов'язання» і «борг», але разом з тим дає визначення боргу як зобов'язанню особи перед іншою особою [15], що є не досить коректним. Категорія «зобов'язання» тісно пов'язана з категоріями «розрахунки» і «заборгованість». При визначенні терміну «розрахунки» виникають дискусії, які можна виділити в три основні позиції. Відповідно до першої з них, розрахунки – це система взаємовідносин. Прихильники другої позиції вважають розрахунки безпосередньо взаємовідносинами (без використання слова «система»). Третя група вчених лише пояснює економічну сутність розрахунків без наведення їх визначення [15, 27].

Слід зазначити, що закордонні та вітчизняні вчені визначають термін «дебіторська заборгованість» по різному. Підхід до тлумачення дебіторської заборгованості у закордонних авторів: *accounts receivable* (анг.) поряд із дебіторською заборгованістю має такі варіанти перекладу: рахунки до отримання, рахунки дебіторів, дебітор за розрахунками. Зокрема, як зазначають Д. Стоун та К. Хітчінг: дебіторська заборгованість має назву «рахунки до отримання», а дебітори – це особи, які винні гроші за товари і послуги, вже одержані, але не оплачені ними. Західні економісти часто приймають поняття «кредитна політика» та «політика управління дебіторською заборгованістю» як цілісну категорію. Так наприклад, Дж. Ван Хорн взагалі розглядає дебіторську заборгованість

як кількісний результат, що виникає у результаті реалізації кредитної політики підприємства, Барт Едвардс, у своїй книжці «Кредитний менеджмент» взагалі використовує поняття «дебіторська заборгованість», суто як термін обліку, що підтверджується дослідженнями вчених [15, 27 30].

Дубровська Є.В. визначає дебіторську заборгованість як «неоплачені юридичними та фізичними особами товари (роботи, послуги) та/або вилучені кошти з кругообігу підприємства, що мають документальне підтвердження, яке надає право на отримання боргу у вигляді грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів» [27]. Деякі українські вчені розглядають дебіторську заборгованість як кошти, вилучені у підприємства, або які на певний термін знаходяться в інших осіб.

Бутинець Ф.Ф. запропонував відображувати в наказі про облікову політику такі основні елементи організації обліку дебіторської заборгованості, як: критерії групування заборгованості за строками її надання та непогашення; метод формування резерву сумнівних боргів; графіки руху документів, що підтверджують виникнення дебіторської заборгованості; облікові реєстри, в яких фіксують розміри дебіторської заборгованості; процедуру передачі інформації з облікових реєстрів до центральної бухгалтерії та її відображення у звітності [19].

Завгородній А.Г. з метою організації обліку дебіторської заборгованості вважає доцільним визначати на підприємстві об'єкти заборгованості відповідно до термінів її погашення та згрупувати суб'єкти боргу (фізичні та юридичні особи) за видами заборгованості. Зокрема, аналітичний облік вести за кожним видом заборгованості та окремим підприємством або фізичною особою [14].

Виникнення дебіторської заборгованості є об'єктивним процесом, який зумовлений існуванням ризиків під час проведення взаєморозрахунків між контрагентами за результатами господарської операції. Взагалі ризик - це кількісна міра небезпеки, яка притаманна тому чи іншому виду діяльності. Основним ризиком при виникненні дебіторської заборгованості є ризик непогашення. Дебіторська заборгованість не погашається з таких причин [30]:

1) клієнт незадоволений продукцією або послугами фірми і затримка сплати є найкращим способом привернути до цього увагу;

2) у клієнта достатньо грошових коштів, але складений ним розклад платежів не співпадає з очікуваннями фірми, тобто бюджети двох контрагентів не узгоджуються;

3) у покупця недостатньо грошових коштів для того, щоб виконати усі зобов'язання.

Класифікація дебіторської заборгованості згідно Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 та його додатками є необхідною в даний час з для аналізу динаміки, структури показників фінансової звітності підприємства, їх бухгалтерського обліку та проведення внутрішнього аудиту [3-6], відображенні на рис. 1.1.

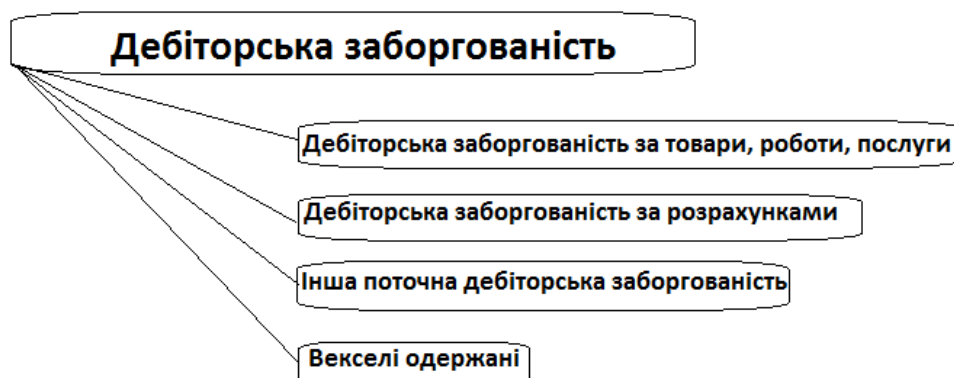

Рис. 1.1 – Класифікація дебіторської заборгованості відповідно до НП(С)БО 1*

*складено автором на основі джерела [3]

Така класифікація дозволяє проводити економічний аналіз та управління нею за окремими елементами, але необхідно враховувати класифікацію з метою управління за термінами погашення (див. рис. 1.2).

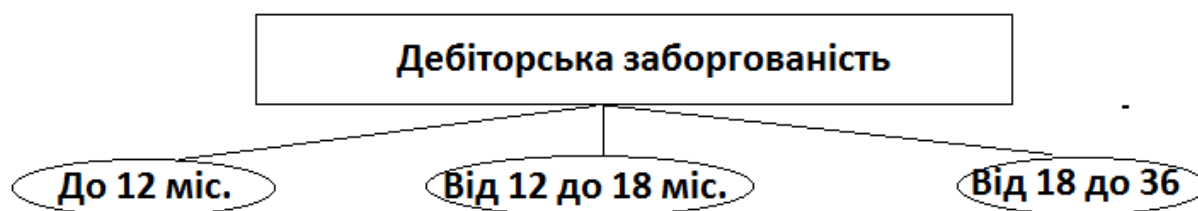

Рис. 1.2 – Класифікація дебіторської заборгованості відповідно до термінів погашення з метою управління*

*Складено на основі джерела [17]

Таким чином, проведені дослідження, як нормативних документів, так і робіт вчених, щодо аналізу сутності та класифікації дебіторської заборгованості, дозволило сформулювати підхід до класифікації дебіторської заборгованості для організації їх якісного обліку, аналізу і аудиту, які включають наступні ознаки: за елементами відповідно до НП(СБ)БО, строками погашення, за ступенем погашення, в залежності від визначення вартості поточної дебіторської заборгованості, за елементами, та з метою впливу на ліквідність активів.

1.2. Аспекти організації бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками підприємства

1.2.1. Документальний облік розрахунків з покупцями та замовниками

Облік розрахунків з покупцями та замовниками здійснюються на підставі первинних документів та господарських договорів. Вони є свідченням факту здійснення господарських операцій.

Згідно з Податковим кодексом України продаж (реалізація) товарів – будь-які операції, що здійснюються згідно з договорами купівлі-продажу, міни, поставки та іншими господарськими, цивільно-правовими договорами, які передбачають передачу прав власності на такі товари за плату або компенсацію незалежно від строків її надання, а також операції з безоплатного надання товарів [35].

При реалізації продукції бухгалтерією підприємства-постачальника виписується відповідний первинний документ. До цих первинних документів належать [19]:

- накладні;
- рахунки-фактури;
- акти прийому виконаних робіт (послуг);
- податкові накладні;
- товарно-транспортні накладні;
- товарні накладні.

Один примірник залишається в бухгалтерії підприємства і є підставою для здійснення запису в облікові реєстри про виникнення дебіторської заборгованості.

Реалізованою продукцією вважається продукція, відвантажена (відпущена) зі складу підприємства-постачальника. Підприємство-виробник, що має намір реалізувати свою продукцію, повинне встановити на неї ціну, яка б відповідала низці вимог [40]:

- відшкодувати витрати підприємства на виготовлення продукції;
- відшкодувати витрати на збут продукції;
- вартість повинна бути меншою, ніж вартість подібної конкурентної продукції;
- забезпечити прибуток.

При реалізації своєї продукції підприємство перш за все повинно укласти про це угоду з покупцем. Якщо підприємство реалізує свою продукцію покупцям, така реалізація відбувається відповідно на підставі довіреності. Доручення на одержання цінностей видається тільки особам, які працюють на даному підприємстві, іншим – з дозволу керівника підприємства. Доручення, незалежно від строку його дії, залишається у постачальника при першому відпуску цінностей. У разі відпуску цінностей частинами на кожний частковий відпуск складається накладна (акт приймання-здачі або інший аналогічний документ) з позначенням на ній номера довіреності та дати її видачі [35].

У цих випадках один примірник накладної (або документа, що її замінює) передається одержувачу цінностей, а другий – додається до залишеної у постачальника довіреності і використовується для спостереження і контролю за відпуском цінностей згідно з довіреністю, а також для розрахунків з одержувачем. Якщо підприємство реалізує продукцію в інше місто, то в угоді про поставку продукції має бути зазначений перевізник, вид транспорту та спосіб відправки готової продукції. Склад у цьому випадку відбирає та упаковує продукцію відповідно до умов договору та виписує товаротранспортну накладну, у якій ставить підпис перевізник продукції [35].

Товаротранспортні накладні товаровідправник виписує в чотирьох примірниках: перший є підставою для списання відвантаженої продукції зі складу вантажовідправника, другий – для оприбуткування одержаної продукції направляється покупцю, третій – транспортній організації як підстава замовника-вантажовідправника для здійснення розрахунків з нею, четвертий додається до шляхового листа для обліку транспортної роботи (типова форма ТТН). Постачальник-вантажовідправник на підставі товаротранспортних накладних, залізничних квитанцій про прийняття вантажу та інших документів виписує розрахункові документи для передачі їх до банку на інкасо або рахунок-фактуру на попередню оплату. У рахунку для одержувача бухгалтерія відправника має зазначити факт відвантаження продукції та суму, яка повинна бути сплачена за відвантаженою продукцією (з урахуванням суми ПДВ). Крім цього, в рахунку-фактурі можуть бути зазначені й інші додаткові умови [19].

У рахунку-фактурі постачальник також може зазначити суму транспортних витрат, вартість тари (якщо її вартість не включена до вартості продукції) та інші дані. Якщо товар надається покупцеві на умовах наступної оплати, то рахунок-фактуру додають до платіжної вимоги-доручення, що передається до обслуговуючого банку. У цьому випадку вона міститиме дані про номенклатуру відвантаженої продукції, її вартість і за що вимагається оплата. На підставі товаротранспортних накладних у картці складського обліку списують відвантаженою продукцію. У бухгалтерії, крім бухгалтерського обліку, ведуть також ана-

літичний облік відвантаженої продукції: за відомістю відвантаження, відпуску та реалізації продукції [19].

1.2.2. Фінансовий облік розрахунків з покупцями та замовниками

Для обліку операцій за розрахунками з покупцями та замовниками використовується рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». На ньому ведеться узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантаженою продукцією, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем [8-9].

Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» має такі субрахунки [9]:

- 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;
- 362 «Розрахунки з іноземними покупцями»;
- 363 «Розрахунки з учасниками ПФГ»;
- 364 «Розрахунки за гарантійним забезпеченням».

За дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації, за кредитом - сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу, та інші види розрахунків. Сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за одержані продукцію (роботи, послуги) [8].

На субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» аналітичний облік ведеться в гривнях та валюті, обумовленій договором. Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться за кожним покупцем та замовником за кожним пред'явленим до сплати рахунком. На субрахунку 363 «Розрахунки з учасниками ПФГ» ведеться облік розрахунків з учасниками ПФГ [8].

На субрахунку 364 «Розрахунки за гарантійним забезпеченням» відображаються розрахунки за гарантійним забезпеченням, пов'язаним зі здійсненням операцій з деривативами [9].

Наприклад, розрахунки з вітчизняними покупцями відображають такими кореспонденціями [40]:

1. Дт 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»

Кт 701 «Дохід від реалізації готової продукції» – на суму реалізованої продукції з ПДВ;

2. Дт 701 «Дохід від реалізації готової продукції»

Кт 641 «Розрахунки за податками» – на суму податкових зобов'язань з ПДВ;

3. Дт 311 «Поточні рахунки в національній валюті»

Кт 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» – на суму отриманої від покупця оплати в рахунок погашення заборгованості.

Основні бухгалтерські проводки з обліку виготовлення та реалізації готової продукції наведені в табл. Додатку А [37].

Облік резерву за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої існує ризик неповернення, ведеться на рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів». Даний рахунок є контрактивним, балансовим, регулюючим і застосовується для уточнення оцінки поточної дебіторської заборгованості [19].

За кредитом рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів» у кореспонденції з рахунками обліку витрат відображається створення резерву сумнівних боргів, за дебетом у кореспонденції з рахунками обліку дебіторської заборгованості – списання сумнівної заборгованості, та в кореспонденції з рахунками обліку доходів – зменшення нарахованого резерву. Рахунок не закривається в кінці звітного періоду, його сальдо є сумою потенційної безнадійної дебіторської заборгованості. Аналітичний облік за рахунком 38 «Резерв сумнівних боргів» ведеться в розрізі боржників або за строками непогашений дебіторської заборгованості залежно від того, за яким методом здійснюється нарахування резерву сумнівних боргів [8, 19].

На підприємстві на кожного дебітора відкривають картку довільної форми, в якій зазначається найменування покупця (замовника), зміст операції (відвантаження продукції, надання послуг), дата оплати за договором, дата фактичної оплати, сума створеного резерву сумнівних боргів [24].

Облік розрахунків короткостроковими векселями одержаними включається до підсумку Форми №1, в якому показана заборгованість покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію, виконані роботи та надані послуги, що забезпечена векселями (відповідно до НП(С)БО №1) [3, 4].

Для обліку довгострокової та поточної дебіторської заборгованості використовується Журнал 3 та відомості. Облік розрахунків з покупцями та замовниками наведений на рис. 1.3.

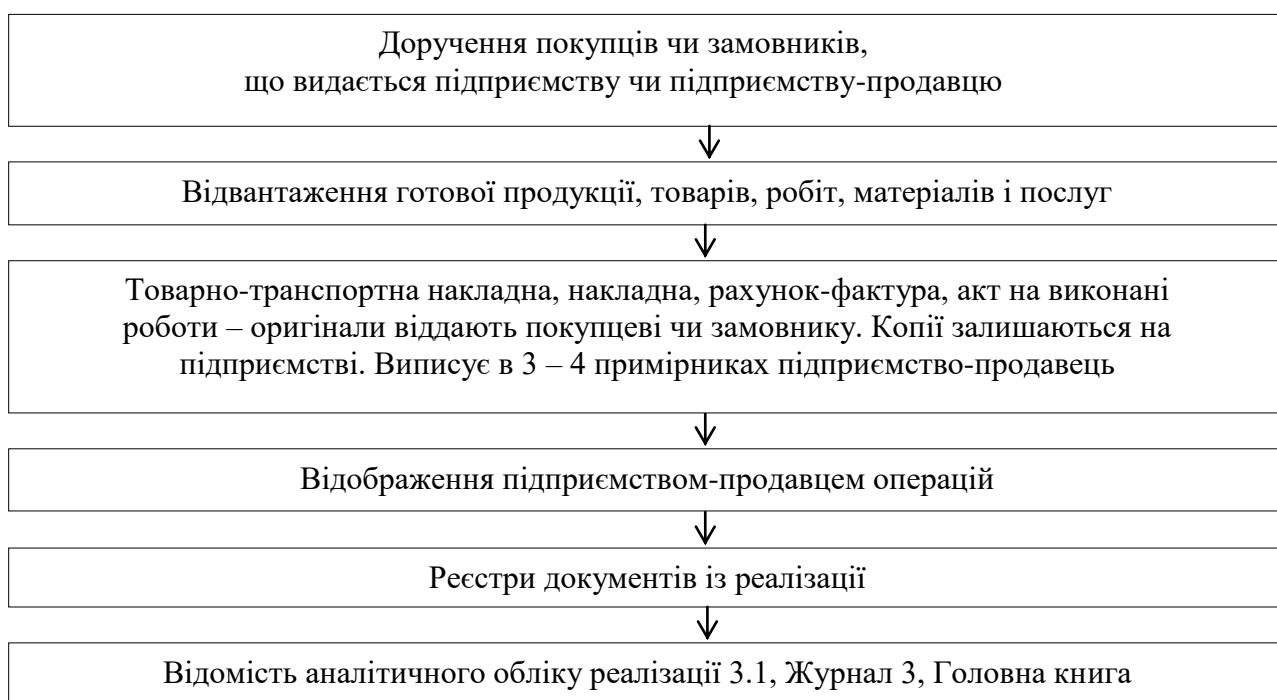

Рис. 1.3 – Документальне формування обліку розрахунків з покупцями та замовниками*

*Джерело [40]

Журнал 3 складається з двох розділів [40]:

– розділ I «Облік розрахунків за товари, роботи, послуги інших розрахунків і резерву сумнівних боргів» (за кредитом рахунків 16, 34, 36, 37, 38, 51, 62, 63, 68);

– розділ II «Облік розрахунків з бюджетом, облік довгострокових та поточних зобов'язань» (за кредитом рахунків 17, 52, 53, 54, 55, 61, 64, 67, 69). Записи в Журналі 3 здійснюються на підставі підсумкових даних відомостей 3.1 – 3.6 та первинних документів. Для обліку дебіторської заборгованості використовуються такі відомості:

Відомість 3.1 аналітичного обліку розрахунків з покупцями і замовниками (до рахунку 36) за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги, що відображаються на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками», крім заборгованості, забезпеченої векселем [40].

Відомість 3.2 аналітичного обліку розрахунків з різними дебіторами (до рахунку № 37), (з підзвітними особами, за авансами, виданими за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків, за позиками членів кредитних спілок та за іншими операціями). У відомості 3.2 для обліку розрахунків з покупцями та замовниками відображаються авансові платежі та розрахунки за претензіями [40].

Відомість 3.4 аналітичного обліку векселів призначена для аналітичного обліку заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи, надані послуги та за іншими операціями, яка забезпечена отриманими векселями, а також для розрахунків за зобов'язаннями за отримані сировину і матеріали, товари, послуги, роботи та за іншими операціями, на яку підприємством векселі видані (рахунки 16 «Довгострокова дебіторська заборгованість», 34 «Короткострокові векселі одержані», 51 «Довгострокові векселі видані», 62 «Короткострокові векселі видані»). Для розрахунків з покупцями та замовниками відображають у випадку розрахунків векселями [40].

Дані з відомостей у кінці звітної періоду переносяться в Журнал 3. У примітках до фінансової звітності наводиться така інформація про дебіторську заборгованість підприємства [40]:

- перелік дебіторів і суми довгострокової дебіторської заборгованості;
- перелік дебіторів і суми дебіторської заборгованості пов'язаних сторін з виділенням внутрішньо-групового сальдо дебіторської заборгованості;
- склад і суми статті балансу «Інша дебіторська заборгованість»;
- метод визначення величини резерву сумнівних боргів;
- сума поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги в розрізі її класифікації за строками непогашення. Узагальнення інформації щодо розрахунків із покупцями та замовниками знаходить своє відображення у Журналі-ордері 3 та Відомості аналітичного обліку 3.1 у розрізі окремих покупців та замовників [40].

Бухгалтерський облік узагальнюється у формах фінансової звітності. У відповідності до законодавства фінансова звітність охоплює певний період та складається наростаючим підсумком з початку року [3].:

- форма №1 «Баланс (звіт про фінансовий стан)» – відображення інформації про дебіторську заборгованість відбувається за первинною вартістю, що є позитивним моментом;
- форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності» – дебіторська заборгованість відображається за строками погашення.

1.2.3. Управлінський облік розрахунків з покупцями та замовниками

У активі бухгалтерського балансу вітчизняних підприємств відповідно до чинного законодавства показується як поточна дебіторська заборгованість (з терміном погашення до 12 місяців), так і довгострокова (з терміном погашення більше 12 місяців) [44].

Ефективне управління поточною дебіторською заборгованістю пов'язано в першу чергу з оптимізацією розміру і забезпеченням інкасації заборгованості покупців за товари, роботи, послуги. Формування алгоритмів такого управління поточною дебіторською заборгованістю, яке визначається як кредитна політика

підприємства по відношенню до покупців продукції, здійснюється за такими основними етапами (рис. 1.4) [17].

Рис. 1.4 – Основні етапи управління дебіторською заборгованістю розрахунків з покупцями та замовниками*

*Джерело [17]

При цьому по кожному виду заборгованості виділяється заборгованість покупців і замовників, векселі до отримання, заборгованість дочірніх і залежних підприємств, заборгованість учасників (засновників) по внесках в статутний капітал, аванси видані, інші дебітори. Тому управління дебіторською заборгованістю – важлива ділянка роботи фінансових і бухгалтерських служб підприємства. На першому етапі аналізу оцінюється рівень дебіторської заборгованості підприємства та його динаміка в попередньому періоді. Оцінка цього рівня здійснюється на основі визначення коефіцієнта відволікання оборотних ак-

тивів у дебіторську заборгованість, який розраховується за такою формулою [17]:

$$КОА_{дз} = \frac{ДЗ}{ОА} \quad (1.1)$$

де $КОА_{дз}$ – коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість; $ДЗ$ – загальна сума дебіторської заборгованості підприємства (або сума заборгованості окремо по товарному і споживчому кредиту); $ОА$ – загальна сума оборотних активів підприємства.

На другому етапі аналізу визначаються середній період інкасації дебіторської заборгованості та кількість її оборотів в аналізованому періоді. Середній період інкасації дебіторської заборгованості характеризує її роль у фактичній тривалості фінансового й загального операційного циклу підприємства. Цей показник розраховується за наступною формулою [17]:

$$ПШ_{дз} = \frac{\overline{ДЗ}}{О_о} \quad (1.2)$$

де $ПШ_{дз}$ – середній період інкасації дебіторської заборгованості підприємства; $\overline{ДЗ}$ – середній залишок дебіторської заборгованості підприємства (в цілому або окремих її видів) в аналізованому періоді; $О_о$ – сума одноденного обороту з реалізації продукції в розглянутому періоді.

Кількість оборотів дебіторської заборгованості характеризує швидкість обігу інвестованих у неї коштів протягом певного періоду. Цей показник розраховується за наступною формулою [17]:

$$КО_{дз} = \frac{ОР}{\overline{ДЗ}} \quad (1.3)$$

де $КО_{дз}$ – кількість оборотів дебіторської заборгованості підприємства в аналізованому періоді; $ОР$ – загальна сума обороту з реалізації продукції в розглянутому періоді; $\overline{ДЗ}$ – середній залишок дебіторської заборгованості підприємства (в цілому або окремих її видів) в аналізованому періоді;

На третьому етапі аналізу оцінюється склад дебіторської заборгованості підприємства за окремими «віковими групами», тобто за передбаченими термінами її інкасації [17].

На четвертому етапі аналізу докладно розглядається склад простроченої дебіторської заборгованості, виділяються сумнівна та безнадійна заборгованість. У процесі цього аналізу використовуються наступні показники: коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості і середній «вік» простроченої дебіторської заборгованості. Коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості розраховується за наступною формулою [17]:

$$КП_{дз} = \frac{ДЗ_{пс}}{ДЗ} \quad (1.4)$$

де $КП_{дз}$ – коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості; $ДЗ_{пс}$ – сума дебіторської заборгованості, неоплаченої у передбачені строки; $ДЗ$ – загальна сума дебіторської заборгованості підприємства.

На п'ятому етапі аналізу визначають суму ефекту, отриманого від інвестування засобів у дебіторську заборгованість. У цих цілях суму додаткового прибутку, отриманого від збільшення обсягу реалізації продукції за рахунок надання кредиту, зіставляють із сумою додаткових витрат з оформлення кредиту та інкасації боргу, а також прямих фінансових втрат від неповернення боргу покупцями (безнадійна дебіторська заборгованість, списана в зв'язку з неплатоспроможністю покупців і закінченням строків позовної давності). Розрахунок цього ефекту здійснюється за такою формулою [17]:

$$E_{дз} = П_{дз} - ПВ_{дз} - ФВ_{дз} \quad (1.5)$$

де $E_{дз}$ – сума ефекту одержаного від інвестування коштів в дебіторську заборгованість по розрахунках з покупцями; $П_{дз}$ – додатковий прибуток підприємства, одержаний від збільшення обсягу реалізації продукції за рахунок надання кредиту; $ПВ_{дз}$ – поточні витрати підприємства, пов'язані з організацією кредитування покупців і інкасацією боргу; $ФВ_{дз}$ – сума прямих фінансових втрат від неповернення боргу покупцями.

Шостий етап: фаза реалізації одного або декількох альтернативних рішень – на цьому етапі здійснюється виконання прийнятого оптимального рішення або кількох альтернативних рішень. На цій стадії визначаються необхідні кошти, а також порядок реалізації прийнятого рішення. Поряд з абсолютною сумою ефекту в процесі цього етапу аналізу може бути визначений і відносний показник - коефіцієнт ефективності інвестування засобів у дебіторську заборгованість. Він розраховується за наступною формулою [17]:

$$KE_{дз} = \frac{E_{дз}}{\overline{ДЗ}} \quad (1.6)$$

$KE_{дз}$ – коефіцієнт ефективності інвестування засобів у дебіторську заборгованість щодо розрахунків із покупцями; $E_{дз}$ – сума ефекту, отриманого від інвестування коштів у дебіторську заборгованість по розрахункам із покупцями у визначеному періоді; $\overline{ДЗ}$ – середній залишок дебіторської заборгованості підприємства (в цілому або окремих її видів) в аналізованому періоді.

При управлінні дебіторською заборгованістю можуть використовуватись різні методи [17, 44]:

1. Процес клірингу складається з двох основних частин: операційної та фінансової. Під час операційної частини клірингова палата організовує обробку даних, отриманих за результатами торгів. У межах фінансової частини виконуються функції накопичення коштів у спеціальні фонди, що забезпечують гарантії виконання зобов'язань за укладеними угодами.

2. Іншим методом управління дебіторською заборгованістю є продаж заборгованості, який може здійснюватися спеціалізованими факторинговими, форфейтинговими компаніями та банківськими установами. Найбільш розповсюдженим є факторинг, який полягає в купівлі факторинговою компанією або банком грошових вимог постачальника до покупців та їх інкасація за визначену винагороду.

3. Факторингова компанія купує у своїх клієнтів платіжні вимоги до покупців на умовах негайної оплати 80 – 90% вартості, зазначеної в договорі поставки, незалежно від терміну надходження виручки від покупців.

4. Інструментом управління дебіторською заборгованістю, що має суттєві переваги над факторингом є форфейтинг. Він є однією з форм кредитування зовнішньої торгівлі. Основною перевагою форфейтингу є те, що форейтор бере на себе усі ризики, пов'язані з фінансовими операціями. Продавцем під час операцій форфейтингу, як правило, виступає експортер, що виконав свої зобов'язання за контрактом і який прагне отримати кошти за поставлену продукцію.

5. Наступним важливим інструментом, що широко використовується у практиці господарської діяльності підприємств є застава. Застава – це спосіб забезпечення зобов'язання, за якого заставаотримач здобуває право у випадку невиконання боржником зобов'язання одержати компенсацію за рахунок закладеного майна.

В основу класифікації дебіторської заборгованості можна покласти розподілення дебіторської заборгованості залежно від цільових груп боржників. При цьому використовуються маркетингові підходи, які ґрунтуються на вивченні поведінки споживачів. Облік різних причин неплатежів і реальних можливостей громадян з оплати виникнення боргів вирішується на основі облікових даних про платежі й заборгованості. Одним з таких методів є метод ABC-аналізу [17, 30, 44].

Метод ABC (Activity Based Costing) – це «спосіб визначення та обліку витрат за видами діяльності організації, спосіб поопераційного визначення та обліку витрат. В основі цього методу лежить закон, відкритий італійським економістом В.Парето, який говорить, що за більшість можливих результатів відповідає відносно невелике число причин, в даний момент цей закон більше відомий як «правило 20 на 80» [30].

Цей метод у вітчизняній практиці і більш широко за кордоном використовується як для вибору об'єктів із загальної номенклатури виробів, що випускаються підприємством, так і в рамках одного виду виробів. Метод ABC-аналізу ґрунтується на розподілі сукупності потенційних об'єктів на групи за питомою вагою того чи іншого показника. Щодо дебіторської заборгованості, її

можна сформулювати таким чином: 80% суми дебіторської заборгованості може значитися за 20% дебіторів.

Кількість груп при проведенні ABC-аналізу може бути будь-яким, але найбільшого поширення одержало розподіл розглянутої сукупності на три групи (75:20:5), чим, очевидно, і обумовлено назва методу, відомого за кордоном як ABC-Analysis [30]:

1. Група А – незначна кількість об'єктів з високим рівнем питомої ваги за обраним показником.

2. Група В – середня кількість об'єктів із середнім рівнем питомої ваги за обраним показником.

Група С – висока кількість об'єктів з незначною величиною питомої ваги за обратним показником.

Можлива і така інтерпретація правила Парето щодо дебіторської заборгованості [17, 30]:

1. Дебітори групи А – найбільш важливі дебітори, ті 20% на які припадають 80% дебіторської заборгованості, які заслуговують підвищеного контролю, оскільки тут зусилля будуть виправданими.

2. Група В – дебітори середньої важливості ті, на які в сумі припадає 15% дебіторської заборгованості і потребують уваги лише зрідка.

3. Група С – мало важливі дебітори ті, на яких припадає 5%.

Послідовність проведення аналізу: по-перше - розрахувати загальну суму заборгованості всіх клієнтів списку, по-друге - обчислити 80% від цієї суми, по-третє – виділити шляхом підсумовування заборгованості за списком, починаючи з його частині, де найбільші заборгованості, ту частину споживачів, які заборгували 80% загальної суми. Їх число значно менше кількості боржників. Виділена група громадян - перша і головна цільова аудиторія, враховуючи її відносну нечисленність і основну частку боргу (80%). Робота з цією категорією боржників повинна будуватися на основі персонального підходу. Ці зусилля виправдані сумами боргів, які будуть повернуті. Даний метод дає можливість сформувати цільові аудиторії боржників, до яких застосовуються методи стяг-

нення боргу будуть відрізнятися, що дозволить вибирати найбільш ефективні саме для цієї категорії способи стягнення. Крім того, до переваги можна віднести і вибір групи дебіторів, які акумулюють найбільшу суму і яким необхідно приділити увагу в першу чергу. При застосуванні методу АВС-аналізу виникають і певні труднощі, особливо це стосується комунальних підприємств. Вони полягають у необхідності автоматизації та комп'ютеризації всіх взаємин з дебіторами [30].

В сучасній комерційній і фінансовій практиці реалізація продукції в кредит (з відстрочкою платежу за неї) одержала широке поширення як в нашій країні, так і в країнах з розвиненою ринковою економікою, формування принципів кредитної політики відображає умови цієї практики і спрямоване на підвищення ефективності діяльності. У процесі формування принципів кредитної політики по відношенню до покупців продукції вирішуються два основних питання [30]:

- у яких формах здійснювати реалізацію продукції в кредит;
- який тип кредитної політики слід обрати підприємству.

Так, товарний (комерційний) кредит представляє собою форму оптової реалізації продукції її продавцем на умовах відстрочки платежу, якщо таке відстрочення перевищує звичайні строки банківських розрахунків. Зазвичай товарний (комерційний) кредит надається оптовому покупцю продукції на строк від одного до шести місяців. Споживчий кредит (у товарній формі) являє собою форму роздрібною реалізації товарів покупцям (фізичним особам) з відстрочкою платежу. Він надається зазвичай на термін від шести місяців до двох років. Вибір форм реалізації продукції в кредит визначається галузевою належністю підприємства і характером реалізованої продукції (товарів, послуг) [17].

Тип кредитної політики характеризує принципові підходи до її здійснення з позиції співвідношення рівнів прибутковості і ризику кредитної діяльності підприємства. Розрізняють три принципових типу кредитної політики підприємства стосовно покупців продукції – консервативний, помірний і агресивний [17].

Консервативний (або жорсткий) тип кредитної політики підприємства спрямований на мінімізацію кредитного ризику. Така мінімізація розглядається як пріоритетна мета в здійсненні його кредитної діяльності. Здійснюючи цей тип кредитної політики підприємство не прагне до отримання високої додаткового прибутку за рахунок розширення обсягу реалізації продукції.

Механізмом реалізації політики такого типу є суттєве скорочення кола покупців продукції в кредит за рахунок груп підвищеного ризику; мінімізація термінів надання кредиту та його розміру; жорсткість умов надання кредиту і підвищення його вартості; використання жорстких процедур інкасації дебіторської заборгованості. Помірний тип кредитної політики підприємства характеризує типові умови її здійснення відповідно до прийнятої комерційної і фінансової практики та орієнтується на середній рівень кредитного ризику при продажі продукції з відстрочкою. Агресивний (або м'який) тип кредитної політики підприємства пріоритетною метою кредитної діяльності ставить максимізацію додаткового прибутку за рахунок розширення обсягу реалізації продукції в кредит, не рахуючись з високим рівнем кредитного ризику, який супроводжує ці операції. Механізмом реалізації політики такого типу є поширення кредиту на більш ризиковані групи покупців продукції; збільшення періоду надання кредиту та його розміру; зниження вартості кредиту до мінімально допустимих розмірів; надання покупцям можливості пролонгування кредиту [17].

У процесі вибору типу кредитної політики повинні враховуватися такі основні фактори [17]:

- сучасна комерційна і фінансова практика здійснення торгових операцій;
- загальний стан економіки, що визначає фінансові можливості покупців.
- сформована кон'юнктура товарного ринку, стан попиту на продукцію підприємства;
- потенційна здатність підприємства нарощувати обсяг виробництва продукції при розширенні можливостей її реалізації за рахунок надання кредиту;
- правові умови забезпечення стягнення дебіторської заборгованості;
- фінансовий менталітет власників і менеджерів підприємства, їх відно-

шення до рівня допустимого ризику в процесі здійснення господарської діяльності.

Визначаючи тип кредитної політики, слід мати на увазі, що жорсткий (консервативний) її варіант негативно впливає на ріст обсягу операційної діяльності підприємства і формування стійких комерційних зв'язків, в той час як м'який (агресивний) її варіант може викликати надмірне відволікання фінансових засобів, знизити рівень платоспроможності підприємства, викликати згодом значні витрати по стягненню боргів, а в кінцевому підсумку знизити рентабельність оборотних активів [17]. Визначення можливої суми фінансових засобів, що інвестуються в дебіторську заборгованість за товарним (комерційним) і споживчим кредитом.

На думку І. Бланка [17], при розрахунку цієї суми необхідно враховувати:

- заплановані обсяги реалізації продукції в кредит;
- середній період надання відстрочки платежу за окремими формами кредиту;
- середній період прострочення платежів виходячи з сформованої господарської практики (він визначається за результатами аналізу дебіторської заборгованості в попередньому періоді);
- коефіцієнт співвідношення собівартості та ціни реалізованої в кредит продукції.

1.3. Методика внутрішнього аудиту розрахунків з покупцями та замовниками підприємства

Мета внутрішнього аудиту на підприємстві – сприяння ефективності роботи, раціональному використанню матеріальних, трудових і фінансових ресурсів у підприємницькій діяльності для отримання максимального прибутку [35, с. 271-276].

Дослідження показало, що основними завданнями внутрішнього аудиту ведення бухгалтерського обліку на підприємстві є [14, 35]:

- перевірка фінансової звітності, розрахунків, декларацій та інших документів для встановлення їх достовірності й відповідності здійснених господарських і фінансових операцій чинному законодавству;
- виявлення і попередження (профілактика) порушень у фінансово-господарській діяльності підприємств;
- реальність визначення фінансових результатів;
- оцінка ефективності внутрішнього контролю;
- надання консультаційних послуг з питань обліку, аналізу, права, менеджменту, маркетингу, фінансів тощо.

Предмет внутрішнього аудиту конкретизується його об'єктами. Об'єктами внутрішнього аудиту є окремі господарські засоби і процеси, сукупність яких характеризує виробничу і фінансово-господарську діяльність підприємства і окремих посадових осіб за відповідний період, що складає поняття об'єктів контролю. До об'єктів можна віднести й економічні процеси, матеріально-технічне постачання, виробництво, збут продукції, продуктивність праці, собівартість, прибуток тощо [35, с. 271-273].

Під час перевірки необхідно дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями та замовниками встановити, чи правильно відображені за статтями балансу відповідні залишки заборгованості. Для цього порівнюють залишки за кожним видом розрахунків на одну і ту саму дату за даними аналітичного обліку із залишками за синтетичним рахунком 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», Головною книгою і балансом. За наявності розходжень слід перевірити реальність і документальну обґрунтованість заборгованості за кожним покупцем чи замовником. Такі розходження – наслідок занедбаності обліку розрахункових операцій або результат зловживань [14, 35].

Кожна сума дебіторської заборгованості на окремих рахунках розглядається з погляду виникнення боргу, причини і давності створення заборгованості, реальності її одержання. Під час аудиту дебіторської заборгованості розрізняють такі її категорії: поточну (або нормальну); неоплачену в строк; заборгованість за строком давності, що минув; спірну; безнадійну. Під час перевірки

розрахунків із покупцями встановлюють, чи укладені договори поставки продукції, чи правильно вираховуються суми, належні підприємству за прийняту покупцем продукцію. Перевіряють повноту і своєчасність розрахунків покупців за прийняту ними продукцію. З цією метою проводять інвентаризацію розрахунків, висилають копії картки аналітичного обліку розрахунків (контокорентні виписки) при розрахунках з іногородніми покупцями (організації-кредитори висилають організаціям-дебіторам). Підприємство-дебітор повертає картку протягом 10 днів із дня одержання. З покупцями з цього самого міста складається акт взаємозвірки [35].

Залежно від оцінки внутрішнього контролю і системи обліку та умов договору аудитор вибирає методичні прийоми організації перевірки: суцільний, вибірковий, аналітичний чи комбінований. У зв'язку зі значною кількістю об'єктів аудиту дебіторської заборгованості й зобов'язань аудитору необхідно використовувати метод стратифікації, тобто розподіляти всю сукупність (генеральну) на дрібніші підсукупності, кожна з яких має власну характеристику [35].

Для успішного виконання поставлених завдань аудитор складає програму аудиту, до якої обов'язково вносить аудиторські процедури за всіма виділеними підсукупностями зі вказівкою на виконавців та терміни виконання. Послідовність проведення аудиторської перевірки дебіторської заборгованості наведена на рис. в Додатку Б. До програми входять такі питання [35]:

- 1) контроль наявності, якості та реєстрації укладених договорів;
- 2) звірка залишків по розрахунках за даними Головної книги, синтетичного й аналітичного обліку;
- 3) перевірка правильності створення і використання резерву сумнівних боргів;
- 4) контроль повноти й реальності відображення господарських операцій по безготівкових розрахунках у первинних документах;
- 5) контроль правильності розрахунків у первинних документах (як за кількістю, так і за вартістю);
- 6) контроль відповідності та своєчасності облікової реєстрації (аналіти-

чний, синтетичний, зведений синтетичний облік);

- 7) перевірка розрахунків за товарообмінними операціями;
- 8) перевірка безнадійної дебіторської та кредиторської заборгованості;
- 9) перевірка розрахунків за претензіями та з відшкодування завданих збитків;
- 10) перевірка розрахунків щодо зовнішньоекономічної діяльності;
- 11) перевірка претензійної роботи й роботи внутрішнього аудитора;
- 12) інші питання, що стосуються аудиту дебіторської заборгованості.

Особливу увагу на підприємстві приділяють аудиту дебіторської заборгованості, тому що суми дебіторської заборгованості — це вилучені з обігу засоби суб'єкта господарювання.

У зв'язку з тим, що дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову та поточну, аудитор перевіряє правильність проведеної класифікації. Зокрема, до довгострокової дебіторської заборгованості слід відносити: майно в оренді (довгострокова оренда), інші необоротні активи та дебіторську заборгованість за векселями одержаними (довгостроковими). Аудитор повинен також з'ясувати, чи існує операційна дебіторська заборгованість, строк погашення якої перевищує терміни позовної давності.

Особливу увагу слід приділити контролю розкриття інформації про дебіторську заборгованість у примітках до фінансової звітності, де наведено [35]:

- перелік дебіторів і суми довгострокової дебіторської заборгованості;
- перелік дебіторів і суми дебіторської заборгованості пов'язаних сторін із виділенням внутрішньо групового сальдо дебіторської заборгованості;
- склад і суми статті Балансу «Інша дебіторська заборгованість»;
- метод визначення резерву сумнівних боргів;
- суму поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги класифіковану за строками непогашення.

У Звіті про фінансові результати аудитор перевіряє правильність заповнення рядка «Інші операційні витрати» в частині віднесення сумнівних і безнадійних боргів, а у Звіті про рух грошових коштів — рядка «Зменшення (збіль-

шення) оборотних активів» у частині зміни сальдо операційної поточної дебіторської заборгованості.

Аудитор повинен також переконатися у зіставності даних бухгалтерської і не бухгалтерської звітності по дебіторах (звіт директора, голови правління, фінансовий огляд). Критерій законності передбачає перевірку законності операцій, що призвели до виникнення дебіторської заборгованості, відповідність її обліку чинним законодавчим актам і нормативним документам. Оцінка дебіторської заборгованості на підприємстві за критерієм постійності передбачає контроль додержання постійності обраної підприємством облікової політики щодо дебіторської заборгованості (наприклад, постійність застосування обраного методу створення резерву безнадійних боргів) та вплив дебіторської заборгованості на безперервність функціонування підприємства. Так, якщо дебіторська заборгованість становить значну частину активів підприємства і її погашення може спричинити суттєві фінансові труднощі або навіть банкрутство – така інформація повинна бути зазначена в примітках до фінансової звітності та бути підставою для застосування методів, відмінних від тих, які застосовуються при безперервності роботи підприємства. Перевірка за критерієм відповідності передбачає контроль аудитором додержання меж звітного періоду. Відповідно до цього всі операції з виникнення, погашення та списання дебіторської заборгованості мають бути відображені в тому періоді, в якому вони були здійснені [35].

Як свідчить зарубіжний і вітчизняний досвід аудиторської практики, аудиторська перевірка складається з окремих послідовних етапів, які в узагальненому вигляді можна назвати так: підготовчий, проміжний, етап фізичної перевірки, основний (етап аудиту окремих статей звітності), підсумковий етап. Після перевірки підприємства аудитор складає аудиторський висновок [14, 35].

Збираючи загальні відомості щодо виникнення, обліку дебіторської заборгованості та зобов'язань, правильності їх оцінки, аудитору необхідно визначити мінімальний перелік інформації, яка має бути надана клієнтом або отримана самим аудитором у ході проведення аудиту [14].

На основі практичного досвіду аудиту дебіторської заборгованості, виявлення проблем, спричинених застосуванням положень (стандартів) бухгалтерського обліку, можна назвати найтипівіші помилки бухгалтерів або факти (види) зловживань, шахрайства, обману, викривлення інформації щодо дебіторської заборгованості з корисливою метою, які виявляються аудитором під час перевірки звітності підприємств - клієнтів. Наведені нижче основні види порушень повинні братися до уваги як бухгалтерами-практиками для їх уникнення, так і аудитором для виявлення у процесі аудиту [35]:

- заміни виписок банку іншими або виправлення відповідних сум, що свідчать про погашення дебіторської заборгованості (для виявлення цих фактів слід зробити запит у банк та до підприємств-дебіторів);

- зарахування отриманих сум дебіторської заборгованості на погашення заборгованості невідповідних дебіторів-платників;

- неправомірне здійснення бартерних операцій для погашення дебіторської заборгованості;

- списання недостач та крадіжок за рахунок збільшення дебіторської заборгованості;

- невідповідність даних синтетичного й аналітичного обліку дебіторської заборгованості та зобов'язань;

- приховування дебіторської заборгованості та зобов'язань шляхом відображення у Балансі згорнутого залишку замість розгорнутого (слід докладно вивчити склад таких статей балансу: «Дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги», «Дебіторська заборгованість по розрахунках», «Кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги», «Поточні зобов'язання по розрахунках», «Інші поточні зобов'язання»);

- неправильне визначення (оцінка) сум дебіторської заборгованості та зобов'язань у зв'язку з коливанням курсу валют на дату складання Балансу при розрахунках в іноземній валюті;

Неправильний розрахунок суми резерву безнадійної дебіторської заборгованості, що може бути спричинено:

- відсутністю зіставної інформації за попередні звітні періоди;
- арифметичними помилками;
- неправильним групуванням дебітором за періодами простроченості погашення заборгованості;
- не взяттям до уваги вхідного сальдо по рахунку «Резерв сумнівних боргів»;
- навмисним завищенням суми резерву сумнівних боргів або сум прямого списання дебіторської заборгованості з метою завищення розміру загальних витрат звітного періоду і, як наслідок, зменшення суми оподаткованого прибутку;
- невідповідністю сум, зазначених у первинних документах, що є підставою для виникнення дебіторської заборгованості;
- шахрайством із сумами дебіторської заборгованості підзвітних осіб (списання її без підстав і документального підтвердження на загальногосподарські витрати, прострочених сум депонованої заробітної плати та ін.);
- неправильним оформленням або відсутністю договорів, що стали підставою для відвантаження товару і виникнення дебіторської заборгованості;
- неправильною кореспонденцією рахунків при відображенні в обліку дебіторської заборгованості;
- відображена дебіторська заборгованість не належить підприємству;
- зарахування дебіторської заборгованості у валюту Балансу не за чистою реалізаційною вартістю, а за початковою вартістю виникнення (наслідком є завищення активів):
- неправильною класифікацією дебіторської заборгованості на довгострокову та короткострокову, внаслідок чого викривляється фінансовий стан підприємства при аналізі показників, що його характеризують.

Висновки до першого розділу

1. Досліджено підходи до визначення сутності економічної категорії «дебіторська заборгованість». Доведено, що велика кількість науковців вважають

вирішення даної проблеми одним із важливих завдань фінансової стратегії підприємств.

2. Показано, що аналіз останніх публікацій в сфері управління дебіторською заборгованістю свідчить про достатню розробленість даної проблеми:

– П.Й. Атамас, Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, НМ. Купріна, О.В. Лищенко, Т.М. Ступницька та інші вчені розкривають проблемні питання сутності поняття «дебіторська заборгованість», особливостей їх бухгалтерського обліку;

– інші вчені розкривають проблемні питання аудиту розрахунків з покупцями та замовниками, дебіторами, методики їх проведення, особливості їх економічного аналізу;

– М.Д. Білик, О.Г. Лищенко, І.А. Бланк, М.Д. Білик, С.Ф. Голов, Є.В. Дубровська, Л.О. Ліголенко, Л.В. Нападовська, Л.М. Чернелевський та інші вчені та практики увагу аналізу і правлінню дебіторської заборгованості та його важливого елементу – товарної дебіторської заборгованості по розрахунках з покупцями та , в тому числі проблеми управління дебіторською заборгованістю в умовах фінансової кризи;

– відповідно до П(С)БО 10 «дебіторська заборгованість» визначається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод і її сума може бути достовірно визначена». Дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову і поточну. Дебіторська заборгованість у бухгалтерському обліку класифікується в залежності від: термінів її погашення, ймовірності її погашення, оцінки відображення її в балансі.

3. Проведене дослідження, як нормативних документів, так й робіт вчених, щодо аналізу сутності та класифікації дебіторської заборгованості, дозволило сформулювати підхід до класифікації дебіторської заборгованості для організації їх якісного обліку, аналізу і аудиту, які включають наступні ознаки: за елементами відповідно до НП(СБ)БО, строками погашення, за ступенем погашення, в залежності від визначення вартості поточної дебіторської заборгованості, за елементами, та з метою впливу на ліквідність активів.

4. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про розрахунки з покупцями та замовниками та дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності визначаються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» зі змінами. Показано, що при відображенні в обліку та фінансовій звітності дебіторської заборгованості необхідно враховувати вимоги інших П(С)БО: НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 14 «Оренда», П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств», П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», П(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін», а також Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

5. Досліджено синтетичний облік розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві, наведена їх кореспонденція рахунків та досліджено документальний облік і відображення у фінансовій звітності.

6. Ефективне управління поточною дебіторською заборгованістю пов'язано в першу чергу з оптимізацією розміру і забезпеченням інкасації заборгованості покупців за товари, роботи, послуги. Політика такого управління поточною дебіторською заборгованістю, яка визначається як кредитна політика підприємства по відношенню до покупців продукції, здійснюється за основними етапами, що досліджено. Тип кредитної політики характеризує принципові підходи до її здійснення з позиції співвідношення рівнів прибутковості і ризику кредитної діяльності підприємства. Досліджено типи кредитної політики підприємства стосовно покупців продукції – консервативний, помірний і агресивний та методи управління такою дебіторською заборгованістю.

7. Досліджено мету, об'єкти, завдання внутрішнього аудиту на підприємстві, а також мету, об'єкти, завдання та етапи внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості по розрахунках з покупцями та замовниками. На основі практичного досвіду аудиту такої дебіторської заборгованості, виявлення проблем, спричинених застосуванням положень (стандартів) бухгалтерського обліку, сформовано найтипівіші помилки бухгалтерів або факти (види) зловживань, ша-

храйства, обману, викривлення інформації щодо дебіторської заборгованості з корисливою метою, які виявляються аудиторами під час перевірки звітності підприємств – клієнтів.

8. За темою кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 1 тези в збірнику наукових праць (у співавторстві) [36] та пройшли апробацію на XI Міжнародної науково-практичної конференції 17-18 жовтня 2023 року «Особливості аналізу доходів діяльності підприємств харчової промисловості в сучасних умовах», в ОНТУ (м. Одеса) – Додаток Д.

2. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД»

2.1. Техніко-економічна характеристика підприємства

ТОВ «Вознесенський коньячний завод» – це товариство з обмеженою відповідальністю, що розташоване за адресою: Миколаївська область, Вознесенський район, село Бузьке, вулиця Зеленогаївська, будинок 2.

На підприємстві є декілька видів виробництв, забезпечених необхідним технологічним обладнанням і механізмами, з наступними можливостями і видами робіт:

- первинне виноробство (переробка винограду, виробництво виноматеріалів для вин коньячних виноматеріалів);
- первинне плодове виноробство (переробка плодів і ягід, виробництво плодових виноматеріалів);
- коньячне виробництво повного циклу (дистиляція коньячних виноматеріалів, витримка коньячних спиртів, купажування);
- дистиляція плодових матеріалів, витримка плодових спиртів;
- вторинне виноробство (розлив тихих вин, розлив коньяків, розлив плодових брендів і алкогольних напоїв);
- виробництво неосвітленого концентрованого яблучного або виноградного соку.

Підприємство займається і переробкою винограду: стаціонарне закрите будівля включає три лінії з дробильними установками, гребеневиділятелями, пневматичними пресами, ємностями і фільтр-пресами потужністю 8000 тон винограду в сезон.

Для виробництва міцних напоїв на основі дистиляції на підприємстві працюють 3 три установки:

- блок з потужністю 1000 л. абсолютного алкоголю на добу;
- блок з потужністю 250 літрів абсолютного алкоголю на добу;
- блок з потужністю 12000 літрів абсолютного алкоголю на добу.

Підприємство є суб'єктом підприємницької діяльності малого бізнесу та складає спрощену фінансову звітність.

Загальна потужність виробництва складає 2,02 млн л абсолютного алкоголю в сезон (жовтень – березень). При продовженні дистиляційного періоду, обсяг збільшується пропорційно.

Для витримки продукції є відділення виробництва вина в дубових бочках, яке розраховане на 333 тис. л. ємності для 3,36 млн. л. Для переробки фруктів працює лінія обладнання переробки яблук (Flottwec TM) – 8,6 тис т в сезон (Вакуум – випаровувач з аромоуловлювачем на 3 тис л на годину, а парк зберігання становить – 1,99 млн л).

Виробництво брендів у пляшках включає: 3 лінії розливу брендів в пляшки 0,25-0,5 л. продуктивністю 3 тис. пляшок на годину; 1 лінія розливу вина в пляшки 0,5-0,7-0,75 л. продуктивністю 3 тис. пляшок на годину; сувенірна лінія – 300 пляшок в годину. Річна потужність розливу підприємства одну зміну становить 6,3 млн. л коньяку і 2,9 млн. л вина (без урахування сувенірного цеху).

Розглянемо основні показники діяльності підприємства за 2021-2020 рр.

Таблиця 2.1 – Основні фінансово-економічних показників діяльності

ТОВ «Вознесенський коньячний завод» за 2020–2021 рр*

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс.	%
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	27988,1	20945,9	-7042,7	-25,16
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	22 782,2	18 177,6	-4604,6	-20,21
3. Адміністративні витрати, тис. грн	-	-	-	-
4. Витрати на збут, тис. грн.	-	-	-	-
5. Інші операційні витрати, тис.грн	4901,8	2 533,1	-2368,7	-48,32
6. Валовий прибуток, тис. грн.	5205,9	2768,3	-2437,60	-46,82
7. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	27684	20710,07	-6973,3	-25,19
8. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, коп.	98,91	98,87	-0,04	-0,04
9. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн. в тому числі:				
- від основної операційної діяльності	304,1	422,4	118,3	38,9
- від іншої операційної діяльності	304,1	235,2	-	-
	-4901,8	-2533,1	-2368,7	-48,32

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення звітнього року від попереднього року	
			абс.	%
- від фінансової діяльності	-	-	-	-
- від іншої діяльності	-	-48	-48	-
10. Податок на прибуток, тис. грн.	54,7	33,7	-21	-38,39
11. Чистий прибуток, тис. грн.	249,4	153,5	-95,9	-38,45
12. Матеріальні витрати, тис. грн.	24937,4	19322,8	-5614,6	-22,51
13. Матеріаловіддача, грн	-	-	-	-
14. Матеріаломісткість продукції, грн.	-	-	-	-
15. Середня облікова кількість штатних працівників облікового складу, осіб.	26	28	2	7,69
16. Продуктивність праці одного штатного працівника облікового складу, грн. 1/15*1000	1076465,38	748067,86	-328397,53	-30,51
17. Фонд оплати праці штатних працівників облікового складу, тис. грн.	1335,30	1581,8	246,5	18,46
18. Середня річна заробітна плата одного штатного працівника облікового складу, грн. 17/15*1000	51357,69	56942,86	5135,16	10
19. Середня річна вартість основних засобів за основним видом діяльності, тис. грн.	10353,45	13569,90	3216,45	31,07
20. Фондовіддача, грн.	2703,26	1543,56	-1159,71	-42,90
- по продукції 1/19				
- по прибутку п9осн операц /19	0,03	0,02	-0,01	-40,99
21. Фондорентабельність, % 11/19*100	2,41	1,13	-1,28	-53,04
22. Середня річна вартість оборотних коштів, тис. грн.(оборотного капіталу)	33818,00	34641,45	823,45	2,43
23. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	0,83	0,60	-0,23	-27,71
24. Рентабельність продукції, % 6/2*100	22,85	15,23	-7,62	-33,35
25. Рентабельність виробництва, %	0,69	0,39	-0,3	x
26. Середня річна сума дебіторської заборгованості	4350,75	4451,70	100,95	2,32
27. Середня річна сума кредиторської заборгованості	34692,10	29059,25	-5632,85	-16,24
28. Коефіцієнти ліквідності балансу - коефіцієнт поточної ліквідності	0,93	1,04	0,11	11,83
- коефіцієнт швидкої ліквідності	0,16	0,17	0,01	6,25
- коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,00	0,00	0	-

* Розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства [51]

Аналіз показників за 2020-2021 рр. в табл. 2.1 показав, що чистий дохід від реалізації продукції підприємства зменшився на 7042,7 тис.грн. або 25,16%

при зменшенні відповідних витрат – собівартості реалізованої продукції на 4604,6 тис.грн. або 20,21%, інших операційні витрати – на 2368,7 тис.грн. або в 48,32%. Аналіз витрат на 1 грн. реалізованої продукції показав у 2021 році порівняно з 2020 роком їх зменшення на 0,04 коп. або на 0,04%, що пов'язано зі зменшенням чистого доходу від реалізації продукції більшими темпами ніж зміни витрат

Аналіз фінансових результатів діяльності показує, що прибуток підприємства до оподаткування зменшився на 116,9 тис. грн. або 38,44%, що відбулось за рахунок зменшення прибутку від основної операційної діяльності на 2437,60 тис. грн або на 46,82% та те негативною тенденцією. Зменшення збитку від іншої операційної діяльності на 7042,2 тис. грн. або на 25,16%. та іншої діяльності – на 48 тис.грн. також є негативною тенденцією в формуванні фінансових результатів до оподаткування підприємства.

Негативним є зменшення показників рентабельності, які були розраховані та проаналізовані: рентабельність продукції зменшилась на 7,62% пунктів, рентабельність виробництва – на 0,03% пунктів, що говорить про негативні зміни показників та ефективність основної операційної діяльності підприємства;

Аналіз використання ресурсів діяльності підприємства підтверджує погіршення їх використання:

- основних засобів: фондівдача по продукції зменшилась на 42,9% по продукції, та по прибутку на 40,99%, що пов'язано зі більшими темпами зменшення прибутку від основної операційної діяльності ніж середньо-річної вартості основних засобів підприємства;

- продуктивності праці; зменшення на 30,51%, що негативно характеризують використання окремих ресурсів підприємства та його основну операційну діяльність.

Аналіз ліквідності балансу показав, що баланс підприємства є абсолютно ліквідним – це позитивно впливає на його фінансовий стан та платоспроможність, що підтверджується зміною показників ліквідності.

2.2. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства здійснюють за допомогою даних форм № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності». Для аналізу фінансового результату діяльності ТОВ «Вознесенський коньячний завод» до оподаткування складемо аналітичну табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів діяльності ТОВ «Вознесенський коньячний завод» за 2020-2021 рр.*

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	2020 рік		2021 рік		Відхилення	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1. Фінансовий результат від реалізації продукції	2000-2050-2130-2150	5205,9	1711,9	2768,3	1478,79	-2437,6	-46,82
2. Фінансовий результат від іншої операційної діяльності	2120-2180	-4901,8	-1611,9	-2533,1	-1353,15	2368,7	-48,32
3. Фінансовий результат від операційної діяльності	2190(2195)	304,1	x	235,2	x	-68,9	-
4. Фінансовий результат від інвестиційної та фінансової діяльності	2200+2220-2250-2255	-	-	-	-	-	-
5. Фінансовий результат іншої діяльності	2240-2270	-	-	-48	-25,64	-48	-
6. Фінансовий результат до оподаткування	2290(2295)	304,1	100	187,2	100	116,2	38,44

* Розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства [51]

З табл. 2.2 видно, що фінансовий результат до оподаткування, як у звітному, так і в попередньому році був прибутковим, який зменшився на 116,20 тис.грн., або на 38,44%, це відбулось за рахунок зменшення прибутку від реалізації продукції на 2437,60 тис.грн., або на 46,82%. Позитивний вплив здійснило

зменшення збитку від іншої операційної діяльності на 2368,7 тис.грн., або на 48,32%, а також від результатів іншої діяльності на 48 тис.грн.

В структурі фінансового результату до оподаткування як в попередньому, так і у звітному році, формувався за рахунок прибутку від реалізації продукції та збитку від іншої операційної фінансової, та інвестиційної та іншої діяльності.

Таблиця 2.3 – Аналіз фінансових результатів підприємства
від основної операційної діяльності

ТОВ «Вознесенський коньячний завод» за 2020-2021 рр.*

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	2020 рік, тис. грн.	2021 рік, тис. грн.	Відхилення	
				тис. грн.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	27988,10	20945,90	-7042,2	-25,16
2. Собівартість реалізованої продукції	2250	22782,2	18177,6	-4604,6	-20,21
3. Адміністративні витрати	2130	-	-	-	-
4. Витрати на збут	2150	-	-	-	-
5. Фінансовий результат від основної операційної діяльності	2000-2050-2130-2150	5205,9	2768,3	-2437,6	-46,82

* Розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства [51]

З табл. 2.3 видно, що фінансовий результат від основної операційної діяльності, як у попередньому, так і у звітному році був прибутковим, який зменшився на 2437,6 тис.грн., або на 46,82%, що є негативним.

Це відбулось за рахунок зменшення чистого доходу від реалізації продукції на 7042,2 тис.грн. або на 26,16%, та зменшення собівартості реалізованої продукції на 4604,6 тис.грн, або на 25,16% (табл. 2.3). Від основної операційної діяльності фінансовий результат, як у 2021р. так і в 2020р. формувався лише за рахунок чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та собівартості від реалізованої продукції.

У зв'язку з тим, що підприємство не здійснювало інвестиційну діяльність, тому її аналіз не проводиться.

Для аналізу формування чистого прибутку складемо табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз формування чистого прибутку

ТОВ «Вознесенський коньячний завод» за 2020-2021 рр.*

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	2020 рік	2021 рік	Відхилення	
				абс.	%
1. Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	2290 (2295)	304,1	187,2	-116,9	-38,44
2. Витрати (дохід) з податку на прибуток, тис.грн.	2300	54,7	33,7	-21	-38,39
3. Чистий прибуток, тис.грн.	2290 (2295)±2300	249,4	153,5	-95,9	-38,45

* Розраховано на підставі фінансової звітності підприємства [51]

З табл. 2.4 видно, що, як в попередньому, так і у звітному році підприємство мало чистий прибуток величина якого зменшилась на 95,9 тис.грн., або на 38,45%. Це відбулось за рахунок зменшення прибутку до оподаткування на 116,9 тис.грн. або 38,44%., що є негативним, та витрат з податку на прибуток на 21 тис.грн., або на 38,39%.

Для аналізу рентабельності основної діяльності підприємства – табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз рентабельності виробництва ТОВ «Вознесенський коньячний завод» за 2020-2021 рр.*

Показники	Алгоритм розрахунку	2020 рік	2021 рік	Абс.відхил.
1. Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	форма№2 р.2290 (2295)	304,10	187,20	-116,90
2. Середня річна вартість основних засобів, тис.грн.	форма№1 р.1010*	7613,95	8036,35	422,40
3. Середня річна вартість оборотних коштів, тис.грн.	форма№1 р.1195*	33818,00	34641,45	823,45
4. Загальна величина виробничих фондів підприємства, тис. грн..	р. 2 + р. 3	44171,45	48211,35	4039,90
5. Рентабельність виробництва, %	р.1: р.4·100%	0,69	0,39	-0,30

* Розраховано на підставі фінансової звітності підприємства [51]

З табл. 2.5 видно, що рентабельність виробництва в звітному році порівняно з попереднім зменшилась на 0,3%п. Це відбулось під впливом наступних чинників:

– зменшення збитку до оподаткування на 116,9 тис.грн., здійснило негативний вплив та зменшило рентабельність виробництва на 0,28%п.:

– збільшення середньої річної вартості основних засобів на 422,4 тис.грн. здійснило позитивний вплив та збільшило рентабельність виробництва на 0,005% п.:

– збільшення середньої річної вартості оборотних коштів на 823,45 тис.грн., здійснило позитивний вплив та збільшило рентабельність виробництва на 0,01% п., що негативно характеризують діяльність підприємства.

2.3. Аналіз фінансового стану підприємства

Аналіз динаміки валюти балансу ТОВ «Вознесенський коньячний завод» здійснюється на підставі даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.6 та аналіз фінансового стану діяльності підприємства.

Таблиця 2.6 – Аналіз динаміки валюти балансу

Показники	2020 рік	2021 рік	% зміни
Валюта балансу, тис.грн.:			
- попереднього року	49531,90	35199,10	-28,94
- звітнього року	35199,10	50183,20	42,57

*Розраховано на підставі фінансової звітності підприємства [51]

Зі зміни показників табл. 2.6 видно, що валюта балансу на кінець 2020 року порівняно з початком має зменшення на 29,0 %. В 2021 році відбулося збільшення валюти балансу на кінець року в порівнянні з початком на 43 %, що свідчить про значне розширення підприємством його діяльності, ніж характеризується попередньо позитивне.

Для більш детального аналізу динаміки валюти балансу необхідно провести поглиблений аналіз динаміки валюти балансу на підставі даних форм №1

«Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Поглиблений аналіз динаміки валюти балансу

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Коефіцієнт зміни
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.	27988,1	20 945,90	0,75
2. Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	304,1	187,2	0,62
3. Валюта балансу, тис.грн.:			
- на початок року	49531,90	35199,10	0,71
- на кінець року	35199,10	50183,20	1,43
4. Середнє річне значення валюти балансу, тис.грн.	42365,5	42691,15	1,01

* Розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства [51]

З табл. 2.7 видно, що у звітному році в порівнянні з попереднім, відбулось збільшення середнього річного значення валюти балансу на 1,01 разів, що супроводжувалась зменшенням чистого доходу від реалізації продукції на 25% та фінансового результату до оподаткування на 38%, що свідчить про негативні зміни в динаміці валюти балансу.

Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства здійснюють за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою аналітичної табл. 2.8.

З табл. 2.8 видно що активи на кінець звітного року порівняно з початком року збільшились на 14984,1 тис.грн. або на 42,57%. Це відбулось за рахунок збільшення оборотних активів на 18256,7 тис.грн. або на 71,56%.

Також відбулось зменшення необоротних активів на 33,79%. В структурі активів на початок звітного року найбільшу питому вагу займали оборотні активи 72,48 %, а питома вага необоротних активів склала – 27,52%. На кінець звітного року відбулись наступні зміни в структурі активів підприємства: збільшилась питома вага оборотних активів та відповідно зменшилась на 14,74% до активів підприємства.

Таблиця 2.8 – Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства*

Показники	Код рядка	На початок року	На кінець року	Відхилення	
				абс.	%
Всього активів, тис. грн.	1300	35199,10	50183,20	14984,10	42,57
1. Необоротні активи, тис. грн.	1095	9686,00	6413,40	-3272,60	-33,79
– в % до активів		27,52	12,78	-14,74	х
2. Оборотні активи, тис. грн.	1195	25513,10	43769,80	18256,70	71,56
– в % до активів		72,48	87,22	14,74	х
2.1. Запаси, тис. грн.	1100, 1110	21062,80	36573,40	15510,60	73,64
– в % до активів		59,84	72,88	13,04	х
2.2. Кошти в розрахунках, тис. грн.	1120÷1155	4121,70	4781,70	660,00	16,01
– в % до активів		11,71	9,53	-2,18	х
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн.	1160, 1165	10,10	74,80	64,70	6,4 р.
– в % до активів		0,03	0,15	0,12	х
2.4. Інші оборотні активи, тис. грн.	1170, 1190	318,50	2339,90	2021,40	6,3 р.
– в % до активів		0,90	4,66	3,76	х
3. Необоротні активи утримувані для продажу, та групи вибуття, тис.грн.	1200	-	-	-	-
– в % до активів		-	-	-	х

* Розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства [51]

Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.9.

З табл. 2.9 видно, що у звітному році порівняно з попереднім джерела формування активів підприємства збільшились на 14984,10 тис. грн., або на 42,57%. Це відбулось за рахунок збільшення поточних зобов'язань і забезпечень на 14830,60 тис. грн., або на 54,12%, та власного капіталу на 153,50 тис. грн., або на 1,97%, довгострокові зобов'язання і забезпечення у звітному періоді були відсутні. В структурі джерел формування активів підприємства в попередньому році найбільшу питому вагу займали поточні зобов'язання і забезпечення

Таблиця 2.9 – Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства*

Показники	Код рядка	На початок року	На кінець року	Відхилення	
				абс	%
Всього джерел формування активів, тис. грн.	1900	35199,1	50183,2	14984,1	42,57
1. Власний капітал, тис. грн.	1495	7 798,1	7 951,6	153,5	1,97
– в % до усіх джерел		22,15	15,85	-6,31	х
1.1. Наявність власних оборотних коштів, тис. грн.	1495 – 1095 або 1495 + 1595 – 1095	-1887,9	1538,2	3426,1	-1,8 р.
– в % до усіх джерел		-5,36	3,07	8,43	х
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення, тис. грн.	1595	-	-	-	-
– в % до усіх джерел			-	-	-
2.1. Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	1500÷1515	-	-	-	-
– в % до усіх джерел			-	-	-
2.2. Довгострокові забезпечення, тис. грн.	1520, 1525	-	-	-	-
– в % до усіх джерел			-	-	-
3. Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн.	1695	27401	42231,6	14830,6	54,12
– в % до усіх джерел			77,85	84,15	6,31
3.1. Короткострокові зобов'язання, тис. грн.	1600, 1610	-	11514,1	11514,1	-
– в % до усіх джерел			-	22,94	22,94
–в тому числі короткострокові кредити банків, тис. грн.	1600	-	11514,1	11514,1	-
– в % до усіх джерел			-	22,94	22,94
3.2. Кредиторська заборгованість, тис. грн.	1615÷1630 (1645)	26828,10	18862,4	-7965,7	-29,69
– в % до усіх джерел			76,22	37,59	-38,63
3.3. Поточні забезпечення, тис. грн.	1660	-	-	-	-
– в % до усіх джерел			-	-	-
3.4. Інші поточні зобов'язання	1665, 1690	627,60	11888,80	11261,2	18,0 р.
– в % до усіх джерел			1,78	23,69	21,91
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття, тис.грн.	1700	-	-	-	-
– в % до усіх джерел		-	-	-	х

* Розраховано на підставі фінансової звітності підприємства [51]

77,85%, питома вага власного капіталу склала 22,15%. У звітному році відбулись наступні зміни в структурі джерел формування активів підприємства: збільшилась питома вага поточних зобов'язань і забезпечень до 84,15 %, та зменшилась питома вага власного капіталу до 15,85 % п., довгострокові зобов'язання і забезпечення у звітному періоді відсутні.

Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу підприємства*

Показники	Код рядка	На початок року	На кінець року	Відхилення	
				абс.	%
Власний капітал всього, тис. грн., в тому числі:	1495	7798	7952	154	1,97
1. Зареєстрований (пайовий) капітал, тис. грн.	1400	7100	7100	-	-
– в % до власного капіталу		91,05	89,29	-1,76	x
2. Капітал у дооцінках, тис. грн.	1405	-	1 556	1556	-
– в % до власного капіталу		-	19,57	19,57	x
3. Додатковий капітал, тис. грн.	1410	-	-	-	-
– в % до власного капіталу		-	-	-	x
4. Резервний капітал, тис. грн.	1415	-	-	-	-
– в % до власного капіталу		-	-	-	x
5. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), тис. грн.	1420	698	852	154	21,99
– в % до власного капіталу		8,95	10,71	1,76	x
6. Неоплачений капітал, тис. грн.	1425	-	-	-	-
– в % до власного капіталу		-	-	-	x
7. Вилучений капітал, тис. грн.	1430	-	-	-	-
– в % до власного капіталу		-	-	-	x

* Розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства [51]

З табл. 2.10 видно, що власний капітал підприємства у звітному році порівняно з попереднім збільшився на 154 тис. грн., або на 1,97%. Це відбулось за рахунок збільшення непокритого збитку підприємства на 154 тис. грн., або на 21,99%. Капітал у дооцінках залишився не змінний. В структурі власного капіталу підприємства в попередньому році найбільшу питому вагу займав зареєстрований (пайовий) капітал 91,0%, питома вага нерозподіленого прибутку скла-

ла 8,95%, додатковий, резервний та капітал у дооцінках були по нулях. У звітному році відбулись наступні зміни в структурі власного капіталу підприємства: збільшилась питома вага капіталу у дооцінках на 19,57% п., нерозподіленого прибутку на 1,76 % п., та зменшилась питома вага резервного капіталу на 1,76% п. Ці зміни є нестійкими та суперечливими для діяльності підприємства.

Аналіз динаміки рентабельності капіталу підприємства здійснюється за даними форм № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форм № 2 «Звіт про 48 фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за два роки за допомогою табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Аналіз рентабельності капіталу підприємства*

Показники	Код рядка	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення
1. Чистий прибуток (збиток) підприємства, тис. грн.	Ф № 2 р. 2350 (2355)	249,4	153,5	-95,9
2. Середня річна сума капіталу підприємства, тис. грн.*, в тому числі:	Ф № 1 р. 1300	42365,50	42691,15	325,65
– основного капіталу*	Ф № 1, р. 1095,1200	8547,50	8049,70	-497,80
– оборотного капіталу*	Ф № 1 р. 1195	33818,00	34641,45	823,45
в тому числі – власного оборотного капіталу*	Ф № 1 р. 1495 – р. 1095	-874,10	-174,85	699,25
3. Рентабельність капіталу, %	1/2*100%	0,59	0,36	-0,23
4. Рентабельність основного капіталу, %		2,92	1,91	-1,01
5. Рентабельність оборотного капіталу, %		0,74	0,44	-0,29
6. Рентабельність власного оборотного капіталу, %		-	-	-

* Розраховано на підставі фінансової звітності підприємства [51]

Розрахунки, наведені в табл. 2.11 показують, що як у звітному році, так у попередньому році показники рентабельності капіталу підприємства мали позитивні значення, що пов'язано з тим, що підприємство мало чистий прибуток, що позитивно характеризує його діяльність. Показники рентабельності підприємства у звітному році порівняно з попереднім зменшились: всього капіталу на

0,23% п. – за рахунок зменшення чистого збитку на 95,9 тис. грн. при збільшенні середньорічної суми капіталу на 325,65 тис. грн.; основного капіталу на 1,01% п. – за рахунок зменшення чистого збитку на 95,9 тис. грн. та зменшення середньорічної суми основного капіталу на 497,8 тис. грн. оборотного капіталу – на 0,29% п. – за рахунок зменшення чистого збитку на 95,9 тис. грн. та збільшення середньорічної суми оборотного капіталу на 823,45 тис. грн. Впродовж дослідженого періоду, у підприємства не має власного оборотного капіталу, але його нестача зменшилася у звітному році на 699,25 тис. грн., і склала вже 174,85 тис. грн. Ці зміни негативно характеризують діяльність підприємства.

Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства здійснюють за допомогою даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.12.

Таблиця 2.12 – Аналіз фінансової стійкості підприємства за узагальнюючими показниками*

Показники	Сума, тис.грн.		
	на початок попереднього року	на кінець попереднього року	на кінець звітного року
1. Власний капітал	7548,7	7798,1	7951,6
2. Необоротні активи	7409	9686	6413,4
3. Наявність власних оборотних коштів	139,7	-1887,9	1538,2
4. Короткострокові кредити банків	-	-	11514,1
5. Загальна величина джерел формування запасів	139,7	-1887,9	13052,3
6. Запаси	33438,4	21062,8	36573,4
7. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів	-33298,7	-22950,7	-35035,2
8. Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини джерел формування запасів	-33298,7	-22950,7	-23521,1
9. Джерела, що послаблюють фінансову напругу	34683,8	26544,3	18544,8
10. Тип фінансової ситуації на підприємстві	не стійка	не стійка	кризова

* Розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства [51]

З табл. 2.12 видно, що продовж 2020-2021 років підприємство мало власний оборотний капітал для покриття запасів. Тому на початок попереднього ро-

ку фінансова ситуація є не стійкою, і на кінець попереднього року вона залишається теж не стійкою, а на кінець звітного року ситуація погіршується і є кризовою, що дозволяє зробити висновок про фінансову не стійкість підприємства на ринку та негативні зміни у його діяльності.

Аналіз фінансовій стійкості підприємства за частковими показниками здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.13.

Таблиця 2.13 – Аналіз фінансової стійкості підприємства за частковими показниками

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	На початок попереднього року	На кінець попереднього року	На кінець звітного року	Нормативне значення
1. Коефіцієнт автономії ($K_{авт}$)	$(1495/1900)/1900$	0,15	0,22	0,16	більше 0,5
2. Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів ($K_{ф}$)	$(1595+1695+1700)/1495$	5,56	3,51	5,31	менше 1,0
3. Наявність власних оборотних коштів ($OK_{вл}$)	$1495 - 1095$ або $1495 + 1595 - 1095$	140	-1888	1538	збільшення
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{ман}$)	$(1495 - 1095)/1495$	0,02	-0,24	0,19	0,4...0,6
5. Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами ($K_з$)	$(1495 - 1095)/(1195+1200)$	-	-0,07	0,04	0,1

*Розраховано на підставі фінансової звітності підприємства [51]

З табл. 2.13 видно, що значення часткових показників фінансової стійкості не відповідають нормативам. Підприємство на кінець попереднього року мало власні оборотні активи, а на кінець звітного року власні оборотні активи, які вкладено в оборотний капітал зменшились, що викликало зменшення значення коефіцієнта маневровості власного капіталу на кінець звітного року. Значення коефіцієнта та забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами не відповідає нормативному значенню, що обумовлено відсутністю власного оборотного капіталу.

Аналіз ліквідності балансу здійснюється за допомогою табл. 2.14-2.15.

Коефіцієнт ліквідності розраховується за відношенням оборотних активів до поточних зобов'язань, який показує, чи достатньо оборотних активів для погашення боргів.

Таблиця 2.14 – Розрахунок абсолютних показників для аналізу ліквідності балансу звітного року*

Показники активу балансу	Сума, тис.грн.		Показники пасиву балансу	Сума, тис.грн.		Платіжний результат, тис.грн.	
	на початок року	на кінець року		на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року
1	2	3	4	5	6	7	8
A_1 – Найбільш ліквідні активи (1160+1165)	10	75	P_1 – Найбільш термінові зобов'язання (1605+1615 ÷ 1660+1690+1700)	27456	30751	-27446	-30676
A_2 – Активи, які можна реалізувати швидко (1120 ÷ 1155 + 1190)	4440	7122	P_2 – Короткострокові пасиви (1600+1610)	-	11514	4440	-4393
A_3 – Активи, які можна реалізувати повільно (1100+1110+1170+1200)	21063	36573	P_3 – Довгострокові пасиви (1500 ÷ 1520)	-	-	21063	36573
A_4 – Активи, реалізація яких пов'язана з труднощами (1095)	9686	6413,4	P_4 – Постійні пасиви (1495+1665+1525+1526)	7798,1	7951,6	1888	-1538
<i>Баланс</i>	35199	50183	<i>Баланс</i>	35254	50217	x	x

* Розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства [51]

Таблиця 2.15 – Аналіз ліквідності підприємства за відносними показниками за 2020-2021 рр.*

Коефіцієнти ліквідності підприємства	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Норма	Розрахункові значення			Відхилення
			На початок 2020 року	На кінець 2020 року	На кінець 2021 року	
1. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	$(1195+1200)/1695$	2	1,00	0,93	1,04	0,11
2. Коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності	$(1195+1200-1100-1110)/1695$	1	0,21	0,16	0,17	0,01
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$(1160+1165)/1695$	$> 0,2$ [0,25...0,35]	-	-	-	-

* Розраховано на підставі фінансової звітності підприємства [51]

З табл. 2.15 видно, що всі коефіцієнти ліквідності підприємства в 2020-2021 рр. не знаходяться в межах нормативних значень, що свідчить про неплатоспроможність підприємства погасити або покрити свої поточні зобов'язання. Підприємству необхідно розробити політику покращення фінансової стійкості та платоспроможності, інакше це може привести до банкрутства ТОВ «Вознесенський коньячний завод». Впродовж звітнього року баланс підприємства не є абсолютно ліквідним тому, що не виконуються усі нерівності. Як на початок, так і на кінець звітнього року, виконуються наступні нерівності між групами активів та пасивів підприємства: $A1 < П1$, $A2 < П2$, $A3 > П3$, $A4 > П4$.

Висновки до другого розділу

В другому розділі кваліфікаційної роботи проведено фінансово-економічний аналіз діяльності ТОВ «Вознесенський коньячний завод» за 2020-2021 рр., який показав:

1. Чистий дохід від реалізації продукції підприємства зменшився на 7042,7 тис.грн. або 25,16% при зменшенні відповідних витрат – собівартості

реалізованої продукції на 4604,6 тис.грн. або 20,21%, інших операційні витрати – на 2368,7 тис.грн. або в 48,32%.

2. Аналіз витрат на 1 грн. реалізованої продукції показав у 2021 році порівняно з 2020 роком їх зменшення на 0,04 коп. або на 0,04%, що пов'язано зі зменшенням чистого доходу від реалізації продукції більшими темпами ніж зміни витрат.

3. Аналіз фінансових результатів діяльності показує, що прибуток підприємства до оподаткування зменшився на 116,9 тис. грн. або 38,44%, що відбулось за рахунок зменшення прибутку від основної операційної діяльності на 2437,60 тис. грн або на 46,82% та те негативною тенденцією. Зменшення збитку від іншої операційної діяльності на 7042,2 тис. грн. або на 25,16%. та іншої діяльності – на 48 тис.грн. також є негативною тенденцією в формуванні фінансових результатів до оподаткування підприємства.

4. Негативним є зменшення показників рентабельності, які були розраховані та проаналізовані: рентабельність продукції зменшилась на 7,62% пунктів, рентабельність виробництва – на 0,03% пунктів, що говорить про негативні зміни показників та ефективність основної операційної діяльності підприємства.

5. Аналіз використання ресурсів діяльності підприємства підтверджує погіршення їх використання: основних засобів: фондвіддача по продукції зменшилась на 42,9% по продукції, та по прибутку на 40,99%, що пов'язано зі більшими темпами зменшення прибутку від основної операційної діяльності ніж середньо-річної вартості основних засобів підприємства; продуктивності праці; зменшення на 30,51%, що негативно характеризують використання окремих ресурсів підприємства та його основну операційну діяльність.

6. На підприємстві кризова фінансова ситуація, але аналіз ліквідності балансу показав, що баланс підприємства є абсолютно ліквідним – це позитивно впливає на його фінансовий стан та платоспроможність, що підтверджується зміною показників ліквідності.

3. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ В ТОВ «ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД»

3.1. Організація бухгалтерського обліку та особливості обліку розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві

Бухгалтерський облік в ТОВ «Вознесенський коньячний завод» регламентується законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, зокрема П(С)БО 16 «Витрати». Ведення бухгалтерського обліку на в ТОВ «Вознесенський коньячний завод» регулюється Наказом про облікову політику. В наказі обумовлені певні особливості бухгалтерського обліку в ТОВ «Вознесенський коньячний завод», як суб'єкту підприємницької діяльності та малого бізнесу.

Бухгалтерський облік в ТОВ «Вознесенський коньячний завод» представлений такими видами обліку: оперативний, фінансовий, статистичний, податковий. Оперативний облік здійснюється безпосередньо на складах та в цехах підприємства робітниками, робота яких перевіряється 1 раз у 2 тижні менеджерами. Статистичний, фінансовий та податковий облік здійснюється безпосередньо у відділі бухгалтерії й узагальнюється у формах статистичної, фінансової та податкової звітності, яка передбачена законодавством для суб'єкта підприємницької діяльності малого бізнесу.

Роботу бухгалтерської служби визначає положення «Про бухгалтерську службу підприємства.

Бухгалтерський облік в ТОВ «Вознесенський коньячний завод» здійснюється відділом бухгалтерії, яка діє на засадах самостійного структурного підрозділу підприємства. Чисельність працівників бухгалтерської служби визначаються штатним розкладом.

Бухгалтерія в своїй діяльності керується Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, Цивільним кодексом України, Гос-

подарським кодексом України, нормативними та законодавчими актами з ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, Положенням про бухгалтерську службу. Бухгалтерську службу очолює головний бухгалтер, який призначається і звільняється з посади наказом керівника ТОВ «Вознесенський коньячний завод».

Метою діяльності бухгалтерії є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства, результати його діяльності та про рух грошових коштів. До основних завдань бухгалтерської служби входить ведення бухгалтерського обліку підприємства, організація обліку фінансово-господарської діяльності, здійснення контролю за збереженням власності, правильним використанням грошових коштів і матеріальних ресурсів, складання звітності.

Основна функція бухгалтерської служби – ведення бухгалтерського обліку в розрізі господарських засобів та джерел їх утворення на основі натуральних вимірників в грошовому виразі шляхом суцільного, безперервного та взаємозв'язаного відображення у відповідних носіях інформації та організація бухгалтерського обліку, реалізується за такими складовими: облік доходів підприємства; облік касових операцій; облік грошових коштів на рахунках; облік розрахунків по заробітній платі; облік розрахунків з бюджетом та позабюджетними соціальними фондами; облік розрахунків у порядку планових платежів; облік розрахунків з підзвітними особами; облік розрахунків з іншими дебіторами і кредиторами; облік необоротних активів; облік запасів та МШП; облік витрат діяльності; облік власного капіталу; облік результатів виконання планових показників; складання і подання звітності до відповідних органів; організація проведення інвентаризації; організації технології облікового процесу (облікових номенклатур, носіїв облікової інформації, графіків руху носіїв облікової інформації, архіву звітності тощо); організація контролю за фінансово-господарською діяльністю установи; організація забезпечення бухгалтерського обліку; організація розвитку бухгалтерського обліку.

Всю повноту відповідальності за якість та своєчасність виконання покладених на бухгалтерію даним Положенням задач і функцій несе головний бухгалтер. Ступінь відповідальності інших працівників бухгалтерії встановлюється посадовими інструкціями.

Бухгалтерський підрозділ підприємства працює відповідно до Правил внутрішнього трудового розпорядку установи (рис. 3.1).

Рис. 3.1 – Структура бухгалтерського відділу в ТОВ «Вознесенський коньячний завод»

Для досягнення своєчасності, повноти, точності обліку кожен з працівників відділу повинен виконувати поставлені перед ним завдання. На підприємстві ТОВ «Вознесенський коньячний завод» у відділі бухгалтерії також діє лінійно– функціональна структура управління. Керівнику підприємства підпорядковується головний бухгалтер, якому в свою чергу підпорядковуються два бухгалтери – з основної операційної діяльності та бухгалтер по розрахунках з дебіторами та кредиторами.

До обов'язків головного бухгалтера відносять:

1. Забезпечення ведення бухгалтерського обліку, дотримуючись єдиних методологічних засад, встановлених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», з урахуванням особливостей діяльності підприємства і технології оброблення облікових даних.

2. Організація роботи бухгалтерської служби, контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій.

3. Вимагання від підрозділів, служб та працівників забезпечення неухильного дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів.

4. Вживання всіх необхідних заходів для запобігання несанкціонованому та непомітному виправленню записів у первинних документах і регістрах бухгалтерського обліку та збереження оброблених документів, регістрів і звітності протягом встановленого терміну.

5. Забезпечення складання на основі даних бухгалтерського обліку фінансової звітності підприємства, підписання її та подання в установлені строки користувачам.

6. Здійснює заходи щодо надання повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства.

7. Бере участь у підготовці та поданні інших видів періодичної звітності, які передбачають підпис головного бухгалтера, до органів вищого рівня у відповідності з нормативними актами, затвердженими формами та інструкціями.

8. За погодженням з власником (керівником) підприємства забезпечує перерахування податків та зборів, передбачених законодавством, проводить розрахунки з іншими кредиторами відповідно до договірних зобов'язань.

9. Здійснює контроль за веденням касових операцій, безготівкових розрахунків, раціональним та ефективним використанням матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

10. Бере участь у проведенні інвентаризаційної роботи на підприємстві, оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства.

– Організує роботу з підготовки пропозицій для керівника ТОВ «Вознесенський коньячний завод» щодо: визначення облікової політики підприємства, внесення змін до обраної облікової політики, вибору форми бухгалтерського

обліку з урахуванням діяльності підприємства і технології оброблення облікових даних; розроблення системи і форм внутрішньогосподарського (управлінського) обліку та правил документообігу, додаткової системи рахунків і реєстрів аналітичного обліку, звітності і контролю господарських операцій; визначення прав працівників на підписання первинних та зведених облікових документів; вибору оптимальної структури бухгалтерської служби та чисельності її працівників, підвищення професійного рівня бухгалтерів, забезпечення їх довідковими матеріалами; поліпшення системи інформаційного забезпечення управління та шляхів проходження обробленої інформації до виконавців; впровадження автоматизованої системи оброблення даних бухгалтерського обліку з урахуванням особливостей діяльності підприємства чи удосконалення діючої; забезпечення збереження майна, раціонального та ефективного використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, залучення кредитів та їх погашення.

11. Керує працівниками бухгалтерського обліку підприємства та розподіляє між ними посадові завдання та обов'язки.

12. Знайомить цих працівників із нормативно-методичними документами та інформаційними матеріалами, які стосуються їх діяльності, а також із змінами в чинному законодавстві.

Обов'язки бухгалтера по розрахунковим операціям з дебіторами та кредиторами, в тому числі з покупцями та замовниками:

1. Обробляти та аналізувати інформацію стосовно виконання покупцями та замовника умов діючих договорів.

2. Вести бухгалтерського обліку з дебіторами за роботи, товари, послуги та складати відповідної бухгалтерської звітності.

3. Обробляти банківських документів стосовно розрахунків дебіторів.

4. Приймати та контролювати первісну документацію від покупців та замовників.

5. Забезпечувати керівництво інформацією відносно положення справ по існуючим дебіторам.

6. Здійснювати операції по прийому, обліку, видачі і зберіганню грошових коштів і інших грошових коштів з обов'язковим дотриманням правил, що забезпечують їх збереження.

7. Отримувати по оформленим відповідно до встановленого порядку документах грошові кошти або оформлювати їх для здобуття безготівковим дорогою в установах банку для виплати робітником і службовцем заробітної плати, премій, оплати відрядження і інших витрат.

8. Вести на основі прибуткових і витратних документів касову книгу, звіряти фактичну наявність грошових сум і цінних паперів з книжковим залишком.

9. Складати касову звітність.

10. Здійснювати готівкові та безготівкові розрахунки в установленому порядку з організаціями та фізичними особами при оплаті робіт і послуг підприємства.

Для чіткої організації і планування роботи, а також раціонального розподілу праці на підприємстві розробляються посадові інструкції на кожну посаду, передбачену штатним розкладом. В ТОВ «Вознесенський коньячний завод» застосовується автоматизована форма обліку.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності в ТОВ «Вознесенський коньячний завод» визначає П(С) БО 10 «Дебіторська заборгованість». Норми П(С)БО 10 застосовуються всіма підприємствами, крім бюджетних установ. Керуватися зазначеним Положенням слід з урахуванням правил, встановлених іншими П(С) БО.

В ТОВ «Вознесенський коньячний завод» взаємовідносини з покупцями та замовниками взаємовідносини оформлюються відповідними договорами. В договорі вказуються умови постачання, вимоги до продукції, що поставляється, терміни і розміри поставок, терміни оплати, штрафні санкції за невиконання умов договору, тощо.

Поставка готової продукції покупцям здійснюється окремими партіями на підставі прийнятих постачальником до виконання замовлень покупця.

Покупець у замовленні вказує такі дані: асортимент товару; кількість одиниць кожного виду асортименту товару; строк поставки (календарна дата).

Замовлення передається через електронні засоби зв'язку, по факсу, наочно, поштою або через представника.

Замовлення вважається прийнятим ТОВ «Вознесенський коньячний завод» до виконання у випадку:

- повернення покупцю одного екземпляра замовлення, підписаного постачальником і завіреного його основною печаткою;
- підписання замовлення покупця офіційним представником постачальника, який діє на підставі виданої постачальником на його ім'я довіреності;
- поставки вказаного у замовленні товару.

Строк поставки готової продукції погоджується сторонами у замовленні. Сторони можуть також встановити графік поставок. Право власності на продукцію переходить від ТОВ «Вознесенський коньячний завод» до покупця з моменту підписання сторонами оформленої належним чином накладної на товар в пункті поставки.

В разі невиконання договору поставки в ТОВ «Вознесенський коньячний завод» проводиться розслідування щодо з'ясування причин і винуватців. Якщо договір не виконано з вини покупця, то підприємство надсилає спочатку листи з проханням про виконання, а якщо контрагент відмовляється від виконання своїх зобов'язань.

Облік операцій за розрахунками з покупцями з покупцями та замовниками в ТОВ «Вознесенський коньячний завод» ведеться на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» ведеться узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем.

Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» в ТОВ «Вознесенський коньячний завод» має такі субрахунки:

361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями», 362 «Розрахунки з іноземними покупцями», 363 «Розрахунки з учасниками ПФГ», 364 «Розрахунки за гарантійним забезпеченням».

За дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» в ТОВ «Вознесенський коньячний завод» відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації, за кредитом – сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу, та інші види розрахунків. Сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за одержані продукцію (роботи, послуги).

Основними документами, якими оформлюються розрахунки з покупцями в ТОВ «Вознесенський коньячний завод» є: накладні; рахунки-фактури; податкові накладні; товарно-транспортні накладні; товарні накладні. Кореспонденція рахунків обліку розрахунків з покупцями ТОВ «Вознесенський коньячний завод» наведена на прикладі основних контрагентів підприємства у табл. 3.1- 3.2.

Таблиця 3.1 – Кореспонденція рахунків обліку розрахунків з покупцями
ТОВ «Вознесенський коньячний завод»

№	Зміст операції	Сума, грн.	Кореспонденція рахунків	
			Дебет	Кредит
1	Відображено дохід від реалізації та відвантажена готова продукція	251099,54	361/ ПП	701
2	Відображена сума податкових зобов'язань по ПДВ при відвантаженні готової продукції	41849,92	701	641/ПДВ
3	Отримані грошові кошти за реалізовану готову продукцію	251099,54	311	361/ ПП
4	Отримано від покупця передплату за продукцію	261777,78	311	681/ ПП
5	Відображено суму податкового зобов'язання по ПДВ у складі отриманої передплати	43629,63	643	641/ПДВ
6	Відображено відвантаження в рахунок отриманої передплати готової продукції	261777,78	361/ ПП	701
7	Списано раніше відображену суму податкових зобов'язань по ПДВ при відвантаженні готової продукції	43629,63	701	643

№	Зміст операції	Сума, грн.	Кореспонденція рахунків	
			Дебет	Кредит
7	Списано раніше відображену суму податкових зобов'язань по ПДВ при відвантаженні готової продукції	43629,63	701	643
8	Здійснено залік заборгованостей	261777,78	681/ ПП	361/ ПП
9	Відображено дохід від реалізації та відвантажена готова продукція	71634,70	361/ ПП	701
10	Відображена сума податкових зобов'язань по ПДВ при відвантаженні готової продукції	11939,12	701	641/ПДВ
11	Отримані грошові кошти за реалізовану готову продукцію	71634,70	311	361/ ПП

Таблиця 3.2 – Кореспонденція рахунків обліку розрахунків

ТОВ «Вознесенський коньячний завод»

№	Зміст операції	Сума, грн.	Кореспонденція рахунків	
			Дебет	Кредит
1	Відображено дохід від реалізації та відвантажена готова продукція	118256,16	361/ ТОВ	701
2	Відображена сума податкових зобов'язань по ПДВ при відвантаженні готової продукції	19709,37	701	641/ПДВ
3	Отримані грошові кошти за реалізовану готову продукцію	118256,16	311	361/ ТОВ
4	Отримано від покупця передплату за продукцію	81341,18	311	681/ ТОВ
5	Відображено суму податкового зобов'язання по ПДВ у складі отриманої передплати	13556,87	643	641/ПДВ
6	Відображено відвантаження в рахунок отриманої передплати готової продукції	81341,18	361/ ТОВ	701
7	Списано раніше відображену суму податкових зобов'язань по ПДВ при відвантаженні готової продукції	43629,63	701	643
8	Здійснено залік заборгованостей	81341,18	681/ ТОВ	361/ ТОВ
9	Отримано від покупця передплату за продукцію	292739,26	311	681/ ТОВ
10	Відображено суму податкового зобов'язання по ПДВ у складі отриманої передплати	48789,88	643	641/ПДВ
11	Відображено відвантаження в рахунок отриманої передплати готової продукції	292739,26	361/ ТОВ	701
12	Списано раніше відображену суму податкових зобов'язань по ПДВ при відвантаженні готової продукції	48789,88	701	643

№	Зміст операції	Сума, грн.	Кореспонденція рахунків	
			Дебет	Кредит
13	Здійснено залік заборгованостей	292739,26	681/ ТОВ	361/ ТОВ
14	Відображено дохід від реалізації та відвантажена готова продукція	164699,87	361/ ТОВ	701
15	Відображена сума податкових зобов'язань по ПДВ при відвантаженні готової продукції	27449,98	701	641/ПДВ
16	Отримані грошові кошти за реалізовану готову продукцію	164699,87	311	361/ ТОВ
17	Відображено дохід від реалізації та відвантажена готова продукція	267052,04	361/ ТОВ	701
18	Відображена сума податкових зобов'язань по ПДВ при відвантаженні готової продукції	44508,69	701	641/ПДВ
19	Отримані грошові кошти за реалізовану готову продукцію	267052,04	311	361/ ТОВ

ТОВ «Вознесенський коньячний завод» інформація про дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги відображається у таких формах фінансової звітності суб'єкта малого бізнесу – форма №1-м «Баланс», відображення інформації про дебіторську заборгованість за розрахунками за товари, роботи, послуги відбувається за первинною вартістю, що є позитивним моментом;

В балансі залишки по статтях дебіторської заборгованості відображаються в залежності від терміну погашення (в межах року чи більше) за різними статтями. Рядки форми №1-м «Баланс», у яких відображається дебіторська заборгованість, наведено у табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Відображення розрахунків з покупцями у формі звітності
ТОВ «Вознесенський коньячний завод» за 2021-2021 рр.*

Форма звітності	Код рядка	Назва рядка	2020 р., сума, тис. грн.	2021 р., сума, тис. грн.
Форма №1-м «Баланс»	1125	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги.	1971,1	345,8

*Складено на підставі фінансової звітності підприємства на кінець періоду [51]

3.2. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства

Аналіз дебіторської заборгованості є дуже важливим для ТОВ «Вознесенський коньячний завод» та впливає на його фінансовий стан та внутрішній контроль її погашення, тому проведемо його за методичним підходом на основі аналітичних таблиць [12].

Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів*

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни оборотних активів
		1	2	3	4	5	6	7	8
Оборотні активи всього, тис. грн.,									
в тому числі:	1195	25513,1	43769,8	100	100	18256,7	х	71,56	100
– запаси	1100, 1110	21062,8	36573,4	82,56	83,56	15510,6	1,00	73,64	84,96
– дебіторська заборгованість	1120÷ 1155	4121,7	4781,7	16,16	10,92	660	-5,23	16,01	3,62
– грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	1160, 1165	10,1	74,8	0,04	0,17	64,70	0,13	6,4 р.	0,35
– інші оборотні активи	1170, 1190	318,50	2339,9	1,25	5,35	2021,4	4,10	6,4 р.	11,07

*Складено на підставі фінансової звітності підприємства [51]

З табл. 3.4 видно, що оборотні активи підприємства на кінець звітного року в порівняно з попереднім збільшились на 18256 тис.грн або в 71,56%, це від-

булось за рахунок збільшення запасів на 15510,6 тис.грн. або на 73,64%, інших оборотних активів на 2021,40 тис. грн. або в 6,4 рази, дебіторської заборгованості на 660 тис. грн. або на 16,01%, грошових коштів та поточних фінансових інвестицій на 64,7 тис. грн. або на 6,4 рази.

В структурі активів на початок звітної року найбільшу питому вагу займали запаси: 82,56%, частка дебіторської заборгованості склала –16,16%, інших оборотних активів 1,25%, грошових коштів та поточних фінансових інвестицій 0,04%. На кінець року відбулись наступні зміни оборотних активів: збільшення питомої ваги інших оборотних активів на 4,1%п., запасів на 1% %п., грошових коштів та поточних фінансових інвестицій на 0,13%п., та відбулось зменшення питомої ваги дебіторської заборгованості на 5,23%п.

Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства здійснюється підставі даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості ТОВ «Вознесенський коньячний завод»*

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітної року	на кінець звітної року	на початок звітної року	на кінець звітної року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітної року	в % до величини зміни дебіторської заборгованості
Дебіторська заборгованість всього, в тому числі:	1125÷ 1155	4121,7	4781,7	100	100	660	x	16,01	100
1.1. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги*	1125	1971,1	345,8	47,82	7,23	-1625,3	-40,59	-82,46	-246,26
1.2. Дебіторська заборгованість за розрахунками **:	1130÷ 1135- 1145	922,5	3415,6	22,38	71,43	2493,1	49,05	2,7 п.	377,74

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни дебіторської заборгованості
		1	2	3	4	5	6	7	8
– за виданими авансами	1130	-	-	-	-	-	-	-	-
– з бюджетом	1135	922,5	3415,6	100	71,43	2493,1	-28,57	2,7 р.	377,74
– в тому числі з податку на прибуток	1136	-	-	-	-	-	-	-	-
1.3. Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1228,1	1020,3	29,80	21,34	-207,8	-8,46	-16,92	-31,48

*Складено на підставі фінансової звітності підприємства [51]

З табл. 3.5 видно, що дебіторська заборгованість підприємства на кінець звітного року в порівняно з попереднім збільшилась на 660 тис.грн або на 16,01%, це відбулось за рахунок збільшення заборгованості за розрахунками на 2493,1 тис.грн. або на 2,7 рази та зменшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 1625,3 тис.грн. або на 82,46%, а також іншої поточної дебіторської заборгованості на 207,8 тис.грн або 16,92%. В структурі дебіторської заборгованості на початок звітного року найбільшу питому вагу займала дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги: 47,82%, частка іншої поточної дебіторської заборгованості склала – 29,80%, та дебіторська заборгованість за розрахунками склала – 22,38%.

На кінець року відбулись наступні зміни дебіторської заборгованості: збільшення питомої ваги за розрахунками до 71,43%, та зменшення питомої ваги іншої дебіторської заборгованості до 21,34%, а також дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги до – 7,23%. Аналіз ліквідності такої групи активів, як А2 наведено в п.2.3 кваліфікаційної роботи.

3.3. Аудиторський висновок про достовірність обліку розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві

В п. 1.3 кваліфікаційної роботи було досліджено методику проведення внутрішнього аудиту розрахунків з покупцями та замовниками та їх дебіторської заборгованості.

Проведемо аудиторське дослідження ТОВ «Вознесенський коньячний завод» за 2021 рр., на основі фінансової звітності малого підприємства (Форми №1-м «Баланс»)

Аудиторський висновок про достовірність відображення в бухгалтерському обліку та фінансової звітності розрахунків з покупцями та замовниками та їх дебіторської заборгованості ТОВ «Вознесенський коньячний завод»:

1. Утримування здійснених господарських операцій досліджувалося в основному вибіркоvim і суцільним методами шляхом застосування спеціальних прийомів документального й фактичного контролю. Використовуючи тестування, була перевірена інформація, що підтверджує цифровий матеріал, на якому ґрунтується звітність. Під час перевірки досліджені бухгалтерські принципи оцінки матеріальних статей балансів, використані керівництвом підприємства. Уважаємо, що зібраної інформації досить для складань аудиторських висновків.

2. Фінансово-господарська діяльність ТОВ «Вознесенський коньячний завод» здійснюється відповідно до діючого законодавства, прийнята система бухгалтерського обліку відповідає вимогам законодавчих і нормативних актів. Фінансова звітність складена за даними обліку й вірогідно відображає у всіх істотних аспектах фактичний фінансово-господарський стан підприємства за станом на 31.12.2021 р. за результатами операцій за звітний рік.

3. Фінансова звітність малого підприємства за 2021 р. складена відповідно до вимог Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні: НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Дані, відобра-

жені в Балансі, у частині безготівкових грошових коштів підтверджуються залишками на рахунках активів і зобов'язань.

4. Облік дебіторської заборгованості ТОВ «Вознесенський коньячний завод» відповідає вимогам П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» іншим законодавчим та нормативним документам з бухгалтерського обліку. Дебіторська заборгованість за розрахунками з покупцями та замовниками відображена в балансі (табл. 3.6):

Таблиця 3.6 – Відображення дебіторської заборгованості за товари роботи послуги у фінансовій звітності ТОВ «Вознесенський коньячний завод»*

Найменування показника	Станом на 31.12.2021р.
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	345,8
Разом	345,8

*Складено на підставі фінансової звітності підприємства [51]

Аналіз фінансового стану проводився на основі показників платоспроможності та фінансової стабільності на початок і кінець періоду, що перевірявся (див. п. 2.3 роботи).

5. Надана інформація свідчить про відповідність господарсько-фінансової діяльності ТОВ «Вознесенський коньячний завод» чинному законодавству. Прийнята система бухгалтерського обліку відповідає вимогам законодавчих і нормативних актів. Фінансова звітність підприємства, у частині відображення розрахунками з покупцями та замовниками на основі облікових даних і в цілому вірогідно відображає фактичний фінансовий стан на 31.12.2021р. Фінансовий результат, відображений у фінансовій звітності, відповідає даним бухгалтерського обліку підприємства.

6. Фінансова звітність справедливо й вірогідно у всіх істотних аспектах відображає фінансовий стан ТОВ «Вознесенський коньячний завод» за станом на 31 грудня 2021 р., а також результати його діяльності за 2021 рік, відповідно до Національних стандартів фінансової звітності й інших нормативно-правових актів України.

Внутрішній аудитор, О.В. Беспалько

Висновки до третього розділу

Дослідження практичних аспектів організації бухгалтерського обліку та фінансового обліку розрахунків з покупцями та замовниками в ТОВ «Вознесенський коньячний завод», проведення їх внутрішнього аудиту та фінансового аналізу, показало:

1. Бухгалтерський облік в ТОВ «Вознесенський коньячний завод» ведеться згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16 липня 1999 р. (зі змінами та доповненнями), Національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та іншими нормативно-правовими актами, що регламентують ведення обліку безготівкових грошових коштів на підприємстві. Досліджено особливості організації бухгалтерського обліку та фінансового обліку розрахунків з покупцями та замовниками, складено кореспонденцію рахунків та відображення у фінансовій звітності підприємства за 2021 р.

2. Проведено аналіз дебіторської заборгованості за 2020-2021 рр. за методичним підходом на основі аналітичних таблиць [12], який показав:

– оборотні активи підприємства на кінець звітного 2021 року в порівняно з попереднім 2020 р. збільшились на 18256 тис.грн або в 71,56%, це відбулось за рахунок збільшення запасів на 15510,6 тис.грн. або на 73,64%, інших оборотних активів на 2021,40 тис. грн. або в 6,4 рази, дебіторської заборгованості на 660 тис. грн. або на 16,01%, грошових коштів та поточних фінансових інвестицій на 64,7 тис. грн. або на 6,4 рази;

– в структурі активів на початок звітного 2020 р. року найбільшу питому вагу займали запаси: 82,56%, частка дебіторської заборгованості склала – 16,16%, інших оборотних активів 1,25%, грошових коштів та поточних фінансових інвестицій 0,04%. На кінець року відбулись наступні зміни оборотних активів: збільшення питомої ваги інших оборотних активів на 4,1%п., запасів на 1% %п., грошових коштів та поточних фінансових інвестицій на 0,13%п., та відбулось зменшення питомої ваги дебіторської заборгованості на 5,23%п.;

– дебіторська заборгованість підприємства на кінець звітного 2021 року в порівнянні з попереднім 2020 р. збільшилась на 660 тис.грн або на 16,01%, це відбулось за рахунок збільшення заборгованості за розрахунками на 2493,1 тис.грн. або на 2,7 рази та зменшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 1625,3 тис.грн. або на 82,46%, а також іншої поточної дебіторської заборгованості на 207,8 тис.грн або 16,92%.

– в структурі дебіторської заборгованості на початок звітного 2021 р. року найбільшу питому вагу займала дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги: 47,82%, частка іншої поточної дебіторської заборгованості склала – 29,80%, та дебіторська заборгованість за розрахунками склала – 22,38%.⁴

– на кінець 2021 р. відбулись наступні зміни дебіторської заборгованості: збільшення питомої ваги за розрахунками до 71,43%, та зменшення питомої ваги іншої дебіторської заборгованості до 21,34%, а також дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги до – 7,23%;

– на підприємстві кризова фінансова ситуація та кредиторська заборгованість перевищує дебіторську, що є негативним та потребує пошуків методів управління нею.

3. На основі методики проведення внутрішнього аудиту розрахунків з покупцями та замовниками та їх дебіторської заборгованості, сформовано аудиторський висновок такого дослідження внутрішнім аудитором, який показав, що надана інформація свідчить про відповідність господарсько-фінансової діяльності ТОВ «Вознесенський коньячний завод» чинному законодавству. Прийнята система бухгалтерського обліку відповідає вимогам законодавчих і нормативних актів. Фінансова звітність підприємства, у частині відображення розрахунками з покупцями та замовниками на основі облікових даних і в цілому вірогідно відображає фактичний фінансовий стан на 31.12.2021р. Фінансовий результат, відображений у фінансовій звітності, відповідає даним бухгалтерського обліку підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Дослідження теоретико-методичних та практичних питань бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту розрахунків з покупцями та замовниками підприємства, визначення їх сутності та її класифікації «дебіторської заборгованості», як економічної категорії, особливостей організації фінансового обліку та внутрішнього аудиту за матеріалами конкретного промислового підприємстві, проведення фінансово-економічного аналізу його з поглибленим аналізом дебіторської заборгованості за 2020-2021рр. можна сформулювати такі висновки:

1. Досліджено підходи до визначення сутності економічної категорії «дебіторська заборгованість». Доведено, що велика кількість науковців вважають вирішення даної проблеми одним із важливих завдань фінансової стратегії підприємств. Показано, що аналіз останніх публікацій в сфері управління дебіторською заборгованістю свідчить про достатню актуальність проблеми їх сутності, класифікації, фінансового аналізу, бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту.

2. Проведене дослідження, як нормативних документів, так й робіт вчених, щодо аналізу сутності та класифікації дебіторської заборгованості, дозволило сформулювати підхід до класифікації дебіторської заборгованості для організації їх якісного обліку, аналізу і аудиту, які включають наступні ознаки: за елементами відповідно до НП(СБ)БО, строками погашення, за ступенем погашення, в залежності від визначення вартості поточної дебіторської заборгованості, за елементами, та з метою впливу на ліквідність активів.

3. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про розрахунки з покупцями та замовниками та дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності визначаються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» зі змінами. Показано, що при відображенні в обліку та фінансовій звітності дебіторської заборгованості необхідно враховувати вимоги інших П(С)БО: НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 14 «Оренда», П(С)БО 19 «Об'єднання підпри-

емств», П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», П(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін», а також Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

4. Ефективне управління поточною дебіторською заборгованістю пов'язано в першу чергу з оптимізацією розміру і забезпеченням інкасації заборгованості покупців за товари, роботи, послуги. Політика такого управління поточною дебіторською заборгованістю, яка визначається як кредитна політика підприємства по відношенню до покупців продукції, здійснюється за основними етапами, що досліджено. Тип кредитної політики характеризує принципові підходи до її здійснення з позиції співвідношення рівнів прибутковості і ризику кредитної діяльності підприємства. Досліджено типи кредитної політики підприємства стосовно покупців продукції – консервативний, помірний і агресивний та методи управління такою дебіторською заборгованістю.

5. Досліджено мету, об'єкти, завдання внутрішнього аудиту на підприємстві, а також мету, об'єкти, завдання та етапи внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості по розрахунках з покупцями та замовниками. На основі практичного досвіду аудиту такої дебіторської заборгованості, виявлення проблем, спричинених застосуванням положень (стандартів) бухгалтерського обліку, сформовано найтипівіші помилки бухгалтерів або факти (види) зловживань, шахрайства, обману, викривлення інформації щодо дебіторської заборгованості з корисливою метою, які виявляються аудиторами під час перевірки звітності підприємств – клієнтів.

6. Проведено фінансово-економічний аналіз діяльності ТОВ «Вознесенський коньячний завод» за 2020-2021 рр.. який дозволив сформулювати наступні висновки:

– чистий дохід від реалізації продукції підприємства зменшився на 7042,7 тис.грн. або 25,16% при зменшенні відповідних витрат – собівартості реалізованої продукції на 4604,6 тис.грн. або 20,21%, інших операційні витрати – на 2368,7 тис.грн. або в 48,32%;

– аналіз витрат на 1 грн. реалізованої продукції показав у 2021 році порівняно з 2020 роком їх зменшення на 0,04 коп. або на 0,04%, що пов'язано зі зменшенням чистого доходу від реалізації продукції більшими темпами ніж зміни витрат;

– аналіз фінансових результатів діяльності показує, що прибуток підприємства до оподаткування зменшився на 116,9 тис. грн. або 38,44%, що відбулось за рахунок зменшення прибутку від основної операційної діяльності на 2437,60 тис. грн або на 46,82% та те негативною тенденцією. Зменшення збитку від іншої операційної діяльності на 7042,2 тис. грн. або на 25,16%. та іншої діяльності – на 48 тис.грн. також є негативною тенденцією в формуванні фінансових результатів до оподаткування підприємства;

– негативним є зменшення показників рентабельності, які були розраховані та проаналізовані: рентабельність продукції зменшилась на 7,62% пунктів, рентабельність виробництва – на 0,03% пунктів, що говорить про негативні зміни показників та ефективність основної операційної діяльності підприємства;

– аналіз використання ресурсів діяльності підприємства підтверджує погіршення їх використання: основних засобів: фондвіддача по продукції зменшилась на 42,9% по продукції, та по прибутку на 40,99%, що пов'язано зі більшими темпами зменшення прибутку від основної операційної діяльності ніж середньо-річної вартості основних засобів підприємства; продуктивності праці; зменшення на 30,51%, що негативно характеризують використання окремих ресурсів підприємства та його основну операційну діяльність;

– на підприємстві кризова фінансова ситуація, але аналіз ліквідності балансу показав, що баланс підприємства є абсолютно ліквідним – це позитивно впливає на його фінансовий стан та платоспроможність, що підтверджується зміною показників ліквідності.

7. Дослідження практичних аспектів організації бухгалтерського обліку та фінансового обліку розрахунків з покупцями та замовниками в ТОВ «Возне-

сенський коньячний завод», проведення їх внутрішнього аудиту та фінансового аналізу, показало:

– бухгалтерський облік в ТОВ «Вознесенський коньячний завод» ведеться згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16 липня 1999 р. (зі змінами та доповненнями), Національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та іншими нормативно-правовими актами, що регламентують ведення обліку безготівкових грошових коштів на підприємстві. Досліджено особливості організації бухгалтерського обліку та фінансового обліку розрахунків з покупцями та замовниками, складено кореспонденцію рахунків та відображення у фінансовій звітності підприємства за 2021 р.

– проведено аналіз дебіторської заборгованості за 2020-2021 рр. за методичним підходом на основі аналітичних таблиць [12], який показав: дебіторська заборгованість підприємства на кінець звітного 2021 року в порівняно з попереднім 2020 р. збільшилась на 660 тис.грн або на 16,01%, це відбулось за рахунок збільшення заборгованості за розрахунками на 2493,1 тис.грн. або на 2,7 рази та зменшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 1625,3 тис.грн. або на 82,46%, а також іншої поточної дебіторської заборгованості на 207,8 тис.грн або 16,92%.; в структурі дебіторської заборгованості на початок звітного 2021 р. року найбільшу питому вагу займала дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги: 47,82%, частка іншої поточної дебіторської заборгованості склала – 29,80%, та дебіторська заборгованість за розрахунками склала – 22,38%.; на кінець 2021 р. відбулись наступні зміни дебіторської заборгованості: збільшення питомої ваги за розрахунками до 71,43%, та зменшення питомої ваги іншої дебіторської заборгованості до 21,34%, а також дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги до – 7,23%; на підприємстві кризова фінансова ситуація та кредиторська заборгованість перевищує дебіторську, що є негативним та потребує пошуків методів управління нею;

– на основі методики проведення внутрішнього аудиту розрахунків з покупцями та замовниками та їх дебіторської заборгованості, сформовано ауди-

торський висновок такого дослідження внутрішнім аудитором, який показав, що надана інформація свідчить про відповідність господарсько-фінансової діяльності ТОВ «Вознесенський коньячний завод» чинному законодавству. Прийнята система бухгалтерського обліку відповідає вимогам законодавчих і нормативних актів. Фінансова звітність підприємства, у частині відображення розрахунками з покупцями та замовниками на основі облікових даних і в цілому вірогідно відображає фактичний фінансовий стан на 31.12.2021 р. Фінансовий результат, відображений у фінансовій звітності, відповідає даним бухгалтерського обліку підприємства.

8. Для вдосконалення ведення обліку розрахунків із покупцями та замовниками у ТОВ «Вознесенський коньячний завод» рекомендується:

8.1. Ввести на підприємстві управлінський облік розрахунків з покупцями та замовниками, а саме:

– здійснювати постійний контроль над станом розрахунків із покупцями, з метою зменшення ризику несплати товарної дебіторської заборгованості;

– спостерігати за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості, оскільки значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стійкості підприємства;

– контролювати клієнтів, щодо дотримання умов договорів, проводити регулярний моніторинг дебіторів за видами продукції, обсягу заборгованості та термінів погашення;

– застосовувати на підприємстві методи управління дебіторською заборгованістю, а саме: АВС-аналіз, який ґрунтується на розподілі сукупності потенційних покупців та замовників на групи за питомою вагою кумулятивної вартості заборгованості. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги розподіляється на 3 групи (наведено в п. 1.2.3 роботи);

– управління дебіторською заборгованістю необхідно починати до моменту її виникнення, тобто на стадії укладання договору з покупцем, в якому буде обговорена відповідальність покупця за несвоєчасність оплати.

8.2. Для усунення недоліків, пов'язаних з діяльністю підприємства і особливістю обліку та внутрішнього аудиту розрахунків з покупцями та замовниками, що виявлено, та з метою посилення контролю та управління дебіторської заборгованості товариства нами пропонується організація внутрішнього аудиту, що дає змогу оперативно контролювати та управляти нею і запобігати простроченню терміну її позовної давності.

8.3. Запропоновані рекомендації та пропозиції дозволять підвищити ефективність організації бухгалтерського обліку, фінансового аналізу та внутрішнього аудиту розрахунків з покупцями та замовниками у ТОВ «Вознесенський коньячний завод», що сприятиме покращенню його фінансового стану, збільшення грошових коштів та доходів.

9. За темою кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 1 тези в збірнику наукових праць (у співавторстві) [36] та пройшли апробацію на XI Міжнародної науково-практичної конференції 17-18 жовтня 2023 року «Особливості аналізу доходів діяльності підприємств харчової промисловості в сучасних умовах», в ОНТУ (м. Одеса) – Додаток Д.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Україна. Закон. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні № 996-XIV від 16 лип. 1999. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 03.12.2023 р).
2. Україна. Закон. Про аудиторську діяльність № 3125-XII від 22.04.1993 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 03.12.2023 р).
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом Міністерства фінансів України №73 від 07.02.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 03.12.2023 р).
4. Додаток 1 до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом Міністерства фінансів України №73 від 07.02.2013 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 03.12.2023 р).
5. Додаток 2 до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом Міністерства фінансів України №73 від 07.02.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 03.12.2023 р).
6. Додаток 3 до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом Міністерства фінансів України №73 від 07.02.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 03.12.2023 р).
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» затверджено Наказом Мінфіну України №290 від 29.11.99 р. зі змінами і доповненнями. URL: <http://www.buhgalter911.com> (дата звернення 03.12.2023 р).

8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: від 30.11.99 №1019. URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/plan-rah/instrukciya-pro-zastosuvannya-1021038.html> (дата звернення 03.12.2023 р).

9. План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкція про його застосування. URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/plan-rah/instrukciya-pro-zastosuvannya-1021038.html> (дата звернення 1.12.2023 р).

10. Абрамчук М.Ю., Гуменна Ю.Г., Тютюнник І.В. Фінансовий облік: конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет, 2018. 395 с.

11. Андрєєва Г.І., Економічний аналіз [навч.-метод. посіб.]. К.: Знання, 2008. 263 с.

12. Антонюк О.П., Ступницька Т.М., Купріна Н.М. Економічний аналіз (практикум): [навчальний посібник]. Львів: «Магнолія 2006», 2015. 326 с.

13. Атамас П. Й. Прибуток: економічна суть, проблеми визначення та облікового відображення. Академічний огляд. 2014. № 1 (40). С. 5-9.

14. Завгородній А.Г., Корягін М.В., Єлисеєв А.В., Полякова Л.М. Аудит: теорія і практика. Л.: «Львівська політехніка», 2006. 455 с.

15. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств // Фінанси України. Міністерство фінансів України, 2003. 365 с.

16. Бірюкова И.Д., Кодрянський. А.В. Бухгалтерський облік в Україні. К.: 2004. 265 с.

17. Бланк И.А. Финансовый менеджмент. 2-е изд., перераб. и доп. К.: Эльга, Ника-центр, 2004. 656 с.

18. Бруханський Р. Ф., Скирпан О. П. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 444 с.

19. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік [підручник для студ. вищ. навч. закл.] / За ред. Бутиця Ф.Ф. 8-е вид., перер. і доп. Житомир: ПП Рута, 2009. 756 с.

20. Верига Ю. А., Гладких Т.В., Орищенко М.М. Фінансовий облік: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 438 с.
21. Воронко О.С., Штепа Н.П. Економічний аналіз: навч. посіб. Львів: «Новий Світ–2000», 2012. 279 с.
22. Голов С.Ф. Костюченко В.М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: [практичний посібник].К.: Лібра, 2001. 354 с.
23. Гудзь Н. В., Денчук П.Н., Романів Р.В. Бухгалтерський облік : навч. посібник для ВНЗ. К.: Центр учб. літ., 2016. 424 с.
24. Давидюк Т.В., Манойленко Т.І., Ломаченко Т.І. Бухгалтерський облік: навч. посібник. Харків, Видавничий дім «Гельветика», 2016. 318 с.
25. Даньків Й.Я., Лучко М.Р., Остап'юк М.Я. Бухгалтерський облік у галузях економіки, Видавництво «Знання», 2005. 206 с.
26. Должанський М.І. Бухгалтерський облік в Україні з використанням Положень (стандартів) бухгалтерського обліку [навчальний посібник]. Л.: Львівський банківський інститут НБУ, 2004. 494 с.
27. Дубровська Є.В. Дослідження сутності поняття «Дебіторська заборгованість» // Вісник Сумського державного університету. Сер. Економіка. Суми: СумДУ, 2009. №2. С. 202-205.
28. Завгородній В. П. Бухгалтерский учет в Украине с использованием национальных стандартов [учеб. пособие для студ. вузов]. 5-е изд., доп. и перераб. К.: А.С.К., 2003. 847 с.
29. Зінченко О.В., Радіонова Н.Й., Хаустова Є.Б. Бухгалтерський облік: у схемах і таблицях: навч.посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2017. 340с.
30. Крайник О.П., Клепікова З.В. Фінансовий менеджмент: [навч. посібник]. Львів: Держ. Ун-тет «Львівська політехніка»; Київ: «Декор», 2001. 260 с.
31. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз: Підручник. 3-тє вид. К: Знання, 2008. 487 с.

32. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий аналіз: підручник. Київ: ЦУЛ, 2008. 392 с.
33. Косова Т.Д., Сіменко І.В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Київ: Центр учб. л-ри, 2013. 440 с.
34. Коблянська О.І. Фінансовий облік [навч. посібник]. К.: Знання, 2004. 473 с.
35. Крупка Я. Д., Задорожний З.В., Гудзь Н.В. Фінансовий облік: підруч. 4-те вид. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 451 с.
35. Кулаковська Л. П., Піча Ю. В. Організація і методика аудиту. [Навчальний посібник]. К.: Каравела, 2004. 568 с.
36. Купріна Н.М., Беспалько О.В., Лосева О.В. Сутність аудиту та аудиторських послуг: теоретичний та практичний аспект // Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку ХХІ століття. Матеріали ХІ Міжнародної науково-практичної конференції 17-18 жовтня 2023 року. Одеса: Одеський національний технологічний університет, 2023. С. 516–519.
37. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: Монографія. К.: КНЕУ, 2001. 387 с.
38. Лень В.С. Гливенко В.В., Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика: 3-тє видання. [Навчальний посібник]. К.: Центр учбової літератури, 2008. 457 с.
39. Лігоненко Л.О., Новикова Н.М. Управління дебіторською заборгованістю підприємства: [навч. посібник]. К. Київ. нац. торг. екон. ун-т, 2005. С. 275.
40. Лишиленко О.В. Бухгалтерський фінансовий облік [підручник]. К.: Вид-во «Центр навчальної літератури», 2005. 528 с.
41. Мних Є.В. Економічний аналіз [підручник]. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 472 с.
42. Мних Є.В., Барабаш Н.С. Фінансовий аналіз: підручник. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 536 с.

43. Пащенко І. Л. Прогнозування фінансової діяльності підприємства / І.Л. Пащенко // Фінанси України. 2001. №4. С. 45 - 50.
44. Нападовська Л.В. Управлінський облік [підруч. для студ. вищ. навч. закл.]. К.: Книга, 2006. 544 с.
45. Нестеренко Ж.К. Бухгалтерський облік промислових підприємств. [навчальний посібник]. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 311 с.
46. Слюсаренко В.Є. Практикум з бухгалтерського обліку: навч.-практ. посіб. 2016. 224 с.
47. Чернелевський Л. М., Осадча Г. Г., Управлінський облік на підприємствах харчової промисловості [навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл.]. Пектораль, 2005. 364 с.
48. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. Посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 312 с.
49. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку підруч. К.: Знання, 2004. 447с.
50. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підруч. К.: ЦУЛ, 2008. 566 с.
51. Фінансова та статистична звітність ТОВ «Вознесенський коньячний завод» за 2020-2021 рр.

ДОДАТОК А
КОРЕСПОНДЕНЦІЯ РАХУНКІВ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З
ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ*

Зміст господарської операції	Д ^Г	К ^Г
Облік розрахунків з покупцями і замовниками за товари, продукцію, роботи, послуги		
1. Отримано передоплату за товари, продукцію, роботи, послуги від покупців і замовників	311	381
2. Нараховані податкові зобов'язання з ПДВ у складі передоплати за товари, продукцію, роботи, послуги	643	641
3. Відвантажені покупцям і замовникам в рахунок отриманої передоплати:	361	70
- продукція	361	701
- товари	361	702
- виконані роботи	361	703
4. Списана раніше відображена сума податкових зобов'язань з ПДВ при:	70	643
- відвантаженні продукції	701	643
- відвантаженні товарів	702	643
- виконанні робіт, наданні послуг	703	643
5. Виконано залік заборгованості	681	36
Облік розрахунків з покупцями і замовниками за необоротні активи, інші оборотні активи, послуги, які не є предметом (метою) створення підприємства		
1. Відображений дохід від реалізації:		
- інших оборотних активів	377	712
- оренда активів (крім основного виду діяльності підприємства)	377	713
2. Відбита сума податкового зобов'язання з ПДВ у складі вартості відвантажених покупцеві запасів:		
- інших оборотних активів	712	641
- оренда активів (крім основного виду діяльності підприємства)	713	641
3. Отримано оплату за відвантажені запаси	311	377
Перша подія — оплата (субрахунок 685)		
4. Отримано передоплату за запаси	311	685
5. Нараховані податкові зобов'язання з ПДВ у складі передоплати за запаси	643	641
6. Відвантажені покупцям і замовникам в рахунок передоплати, що поступила:		
- інших оборотних активів	685	712
- оренда активів (крім основного виду діяльності підприємства)	685	713
7. Списана раніше відображена сума податкових зобов'язань з ПДВ вартості:		
- інших оборотних активів	712	643
- оренда активів (крім основного виду діяльності підприємства)	713	643

*Джерело [37]

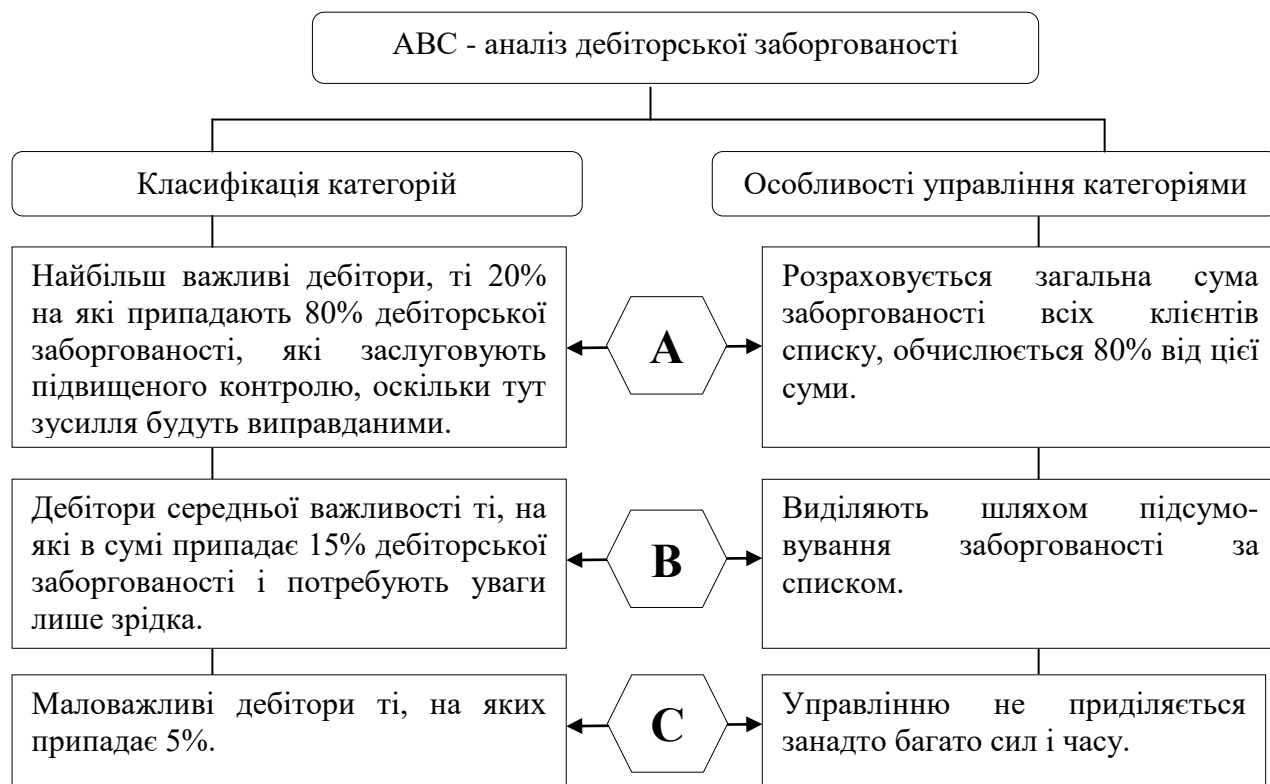
ДОДАТОК Б
ПОСЛІДОВНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ПЕРЕВІРКИ
ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ РОЗРАХУНКІВ З
ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ*

*Джерело [35]

ДОДАТОК В

АВС - АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ*

*Джерело [17]